

Länsstyrelserna

Samhällsorientering för nyanlända

Länsstyrelsernas gemensamma redovisning 2015

- Samhällsorientering
för nyanlända

Länsstyrelsernas gemensamma redovisning
2015

Meddelande	nummer 2015:04
Referens	Linda Karlsson, Länsstyrelsen i Västra Götalands län februari, 2015
Kontaktperson	Linda Karlsson, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, e-post, linda.karlsson@lansstyrelsen.se Nina Lindgren, Länsstyrelsen i Jönköpings län, e-post, nina.lindgren@lansstyrelsen.se
Webbplats	www.lansstyrelsen.se/jonkoping
ISSN	1101-9425
ISRN	LSTY-F-M—15/04--SE
Upplaga	20 exemplar.

© Länsstyrelsen i Jönköpings län 2015:04

Förord

Enligt förordning (2010:1138) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare ska länsstyrelserna följa upp samhällsorienteringen och varje år lämna en redovisning till regeringen. Enligt länsstyrelsernas regleringsbrev för 2014 ska redovisningen särskilt inriktas på kommunernas förutsättningar att tillhandahålla samhällsorientering. Uppdraget ska samordnas och redovisas av Länsstyrelsen i Jönköpings län till Regeringskansliet senast den 1 mars 2015.

Länsstyrelserna har en nära samverkan med varandra kring integrationsuppdraget. Kring vissa områden har fokusgrupper bildats, exempelvis inom samhällsorientering. Fokusgrupperna arbetar för att länsstyrelserna ska ha en fördjupad kunskap om vissa frågor och en samsyn i arbetssätt. Fokusgrupperna bedriver också nationellt utvecklingsarbete och ansvarar i vissa fall för uppdrag som ska samordnas för alla länsstyrelser.

Den här rapporten har skrivits av länsstyrelsernas fokusgrupp för samhällsorientering som också genomfört de uppföljningar som ligger till grund för rapporten. Fokusgruppen består av Linda Karlsson, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Assar Häggbladh, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Sanela Cerimagic, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Torgny Ångquist, Länsstyrelsen i Skåne län och Robert Hillstedt, Länsstyrelsen i Gävleborgs län.

Detta ärende har beslutats av Länsråd Anneli Wirtén, Länsstyrelsen i Jönköpings län. Ärendet har föredragits av Linda Karlsson, samordnare för länsstyrelsernas fokusgrupp för samhällsorientering.

Anneli Wirtén

Innehållsförteckning

Förord	5
Sammanfattning	9
1. Intentioner och uppdrag	11
2. Datainsamling och rapportinnehåll	12
2.1 Kommunenkät	12
2.2 Kompletterande enkät om samhällsorientering på distans	12
2.3 Fördjupad uppföljning.....	13
2.4 Statistik från Arbetsförmedlingen och Migrationsverket.....	13
2.5 Stickprov av statistik	13
2.6 Länsstyrelsernas erfarenheter	14
2.7 Deltagarenkät	14
2.8 Disposition	15
3. Deltagande - etableringsplan	16
3.1 Statistik.....	16
3.2 Väntetider.....	17
3.2.1 Orsaker till väntetid	19
3.3 Avbrott	20
3.4 Nyanlända i anläggningsboenden	21
4. Deltagande - utökad målgrupp	22
4.1 Organisation och statistik.....	22
4.2 Marknadsföring.....	24
5. Genomförande	26
5.1 Språk	26
5.2 Flexibilitet.....	28
5.2.1 Samhällsorientering på distans	28
5.3 Kompletterande samhällsorientering	30
5.4 Hälsa och hälsokommunikation	31
5.5 Tillgänglighet	33
5.6 Kommunala planer och utvärderingar	33
6. Samverkan	35
6.1 Samverkan kring genomförande	35
6.2 Samverkan mellan kommuner och Arbetsförmedlingen	36
6.3 Regional samverkan	37
6.4 Nationell samverkan	38
7. Samhällskommunikatörer	42
7.1 Rekrytering.....	42
7.2 Anställningsförhållanden.....	42
8. Deltagarnas synpunkter och erfarenheter	44
8.1 Högt betyg	44
8.2 Deltagarnas syn på olika ämnen	45
9. Slutsatser och åtgärdsförslag	48
Bilaga 1 – Webbenkät till kommuner	51
Bilaga 2 – Enkät om distanslösningar	56
Bilaga 3 – Statistik från Arbetsförmedlingen	57
Bilaga 4 – Anvisningar för länsvisa analyser	58
Bilaga 5 – Deltagarenkät	59
Bilaga 6 – Statistik från Migrationsverket	60

Sammanfattning

Deltagande – etableringsplan

Uppgifterna om hur många som deltar i samhällsorientering är osäkra. En jämförelse mellan kommunernas och Arbetsförmedlingens uppgifter visar att det finns deltagare som enbart registreras hos kommunerna men inte hos Arbetsförmedlingen. Likaså är uppgifterna om hur många som hinner avsluta insatsen inom ett år från att etableringsplanen upprättades osäkra. Liksom föregående år visar årets uppföljning att kö till barnomsorg förlänger kvinnors väntetid för att få påbörja samhällsorientering. Från den 1 april 2014 upprättas ingen etableringsplan för personer som bor i Migrationsverkets anläggningsboenden. Att nyanlända inte får del av samhällsorientering under tiden de bor på anläggningsboende gör att tiden fördröjs innan insatsen kan börja. Länsstyrelserna anser att det bör bli möjligt att delta redan innan anvisning till en kommun har kunnat ske.

Deltagande – utökad målgrupp

De flesta kommuner anger att de erbjuder samhällsorientering till den utökade målgruppen (vissa anhöriginvandrare) men det är få deltagare som hittills fått del av insatsen. Uppföljningen tyder på att det är ett fåtal kommuner som lyckats nå målgruppen och motivera dem att delta. Den vanligaste metoden för att nå målgruppen är genom sfi.

Genomförande

De flesta kommuner (86 procent) anger att de främst genomför samhällsorienteringen på modersmål. Kommuner som främst ger samhällsorientering på lätt svenska eller med tolk samverkar i lägre grad med andra kommuner än de som främst ger insatsen på modersmål. Det är också en betydligt lägre andel i denna grupp som använder sig av distanslösningar. Genom uppföljningen har åtta leverantörer av samhällsorientering på distans identifierats, dessa presenteras i kapitel 5.2.1. Många kommuner väljer att komplettera de 60 obligatoriska timmarna med ytterligare samhällsorientering. De kompletterande timmarna kan exempelvis innehålla fördjupningar inom hälsa, idag bedrivs hälsokommunikation på modersmål i 42 procent av kommunerna.

Samverkan

Samverkan är ofta en förutsättning för att samhällsorienteringen ska kunna bedrivas i enlighet med intentionerna i förordningen. Idag samverkar 64 procent av kommunerna med andra kommuner i genomförandet av samhällsorienteringen. Många kommuner upplever att samverkan med Arbetsförmedlingen fungerar bra kring anmälan av deltagare, det är färre som anger att samverkan fungerar lika bra kring uppföljning av frånvaro. På regional nivå önskar många kommuner fortsatt eller påbörjat stöd av länsstyrelserna kring nätverk och erfarenhetsutbyte. Den nationella samverkan inom samhällsorienteringen upplevs idag som otydlig men på många områden viktig.

Samhällskommunikatörer

Samhällskommunikatörerna spelar en viktig roll i genomförandet av samhällsorienteringen. Medan en del kommuner upplever att det är relativt lätt att rekrytera samhällskommunikatörer upplever andra att det är svårt. Eftersom anställningsförhållandena ofta är otrygga är omsättningen på tjänsterna höga. Det medför att många kommuner känner oro över att på sikt behålla och rekrytera ny kompetens.

Deltagarnas synpunkter och erfarenheter

Nästan samtliga deltagare som tillfrågats anger att de är mycket eller ganska nöjda med den samhällsorientering de deltagit i. Det gäller såväl helheten som möjligheten till dialog under samhällsorienteringen.

Slutsatser och åtgärdsförslag

Under de fyra år som länsstyrelserna följt upp samhällsorienteringen har det skett en stor utveckling, mycket tack vare den samverkan som vuxit fram på området. Länsstyrelserna lyfter sex områden som bedöms viktiga att arbeta vidare med.

1. Uppföljning av deltagande – det behövs bättre statistik kring verksamheten för att utvecklingen ska kunna följas.
2. Ökat deltagande – eftersom statistiken är osäker är det svårt att säga hur många av dem som har rätt till samhällsorientering som också får del av insatsen. Länsstyrelserna konstaterar dock att det åtminstone finns två grupper där deltagandet bör kunna öka. Det gäller den utökade målgruppen (vissa anhöriginvandrare) och nyanlända som har uppehållstillstånd och bor på anläggningsboenden.
3. Kommuner som ännu inte ger samhällsorientering på modersmål behöver se över möjligheten att erbjuda detta genom samverkan med andra kommuner och/eller distansundervisning.
4. För att säkerställa en hög och jämn kvalitet i hela landet bedömer länsstyrelserna att den nationella samordningen behöver stärkas och/eller att det behövs ett kunskaps- och tillsynsuppdrag för verksamheten.
5. Samhällskommunikatörers kompetens – för att motverka en hög omsättning bland samhällskommunikatörer behöver det ske ett utvecklingsarbete kring anställningsförhållanden.
6. Hälsokommunikation på modersmål är ett erkänt tillvägagångssätt för att öka individens makt över den egna hälsan. Länsstyrelserna anser därför att det behövs nationella riktlinjer kring verksamheten.

1. Intentioner och uppdrag

En viktig förutsättning för nyanlända invandrares möjlighet att etablera sig i Sverige är kunskap om hur samhället fungerar. Målet med samhällsorienteringen är att deltagarna ska få kunskap om praktiskt vardagsliv, samhällets organisation, enskildas rättigheter och skyldigheter samt demokratiska värderingar. På så vis är syftet att underlätta möjligheten till etablering i samhälls- och arbetsliv.

Sedan december 2010 ska alla som omfattas av etableringslagen¹ ges möjlighet att delta i samhällsorientering. Den 1 maj 2013 utökades målgruppen till att även omfatta vissa anhöriginvandrare.²

Det är kommunerna som ansvarar för att genomföra samhällsorienteringen. De har också ansvar för att sprida information om verksamheten och motivera målgruppen att delta.

Länsstyrelserna har i uppdrag att främja och stödja samarbete mellan kommuner om samhällsorientering. Länsstyrelserna följer också upp verksamheten och lämnar varje år en redovisning till regeringen.

Det här är länsstyrelsernas fjärde redovisning om samhällsorientering. I årets rapport uppmärksammar länsstyrelserna bland annat behovet av uppföljning inom verksamheten, samhällskommunikatörernas viktiga roll samt deltagarnas syn på insatsen.

---

¹ Lag (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare

² Lag (2013:156) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare

2. Datainsamling och rapportinnehåll

Denna rapport bygger på underlag som i huvudsak inhämtats genom:

- 243 kommuners svar på en webbenkät
- 33 kommuners svar på en webbenkät om samhällsorientering på distans
- Fördjupad uppföljning med 17 kommuner
- Statistik från Arbetsförmedlingen och Migrationsverket
- Stickprov kring överensstämmelsen mellan kommuners och Arbetsförmedlingens statistik
- 349 deltagares svar på en enkät
- Länsstyrelsernas erfarenheter

2.1 Kommunenkät

För fjärde året i rad skickade länsstyrelserna en webbenkät till landets samtliga kommuner (bilaga 1). Enkäten skickades ut den 10 september 2014 och när svarsdatumet hade passerat hade 243 kommuner besvarat enkäten. Det innebär att svarsfrekvensen var 84 procent. Tre kommuner angav att de inte ger någon samhällsorientering, vilket samtliga motiverade med att de inte har några nyanlända i kommunen. De resultat som presenteras i rapporten bygger därmed på 240 kommuners svar.

Även svar på de enkäter som skickats vid tidigare års uppföljningar har används i rapporten. På 2011- års enkät svarade 255 kommuner, år 2012 svarade 238 kommuner och 2013 var det 240 kommuner som svarade.³

Svaren på årets webbenkät ger en bild av samhällsorienteringen i landet mellan den 1 oktober 2013 och den 30 september 2014. Många av frågorna som ställdes i webbenkäten har också ställts i tidigare uppföljningar. Det gör det möjligt att följa utvecklingen över tid. Exempel på områden som frågorna i enkäten behandlar är: deltagande, genomförande, samverkan och möjligheten att rekrytera samhällskommunikatörer.

2.2 Kompletterande enkät om samhällsorientering på distans

I webbenkäten som skickades till samtliga kommuner angav 75 kommuner att de ger samhällsorientering på distans. För att få en bild av vilka leverantörer som finns av samhällsorientering på distans skickade länsstyrelserna en kompletterande enkät till dessa kommuner (bilaga 2). Totalt inkom 33 svar, eftersom vissa respondenter svarade för flera kommuner gäller svaren fler än 33 kommuner.

---

³Detta är den fjärde redovisningen om samhällsorientering som länsstyrelserna skriver. Tidigare redovisningar har skrivits och lämnats till Arbetsmarknadsdepartementet 2012, 2013 och 2014.

2.3 Fördjupad uppföljning

Svaren på webbenkäten har i vissa fall följts upp med telefonintervjuer eller frågor via mail. Totalt har länsstyrelserna kontaktat 17 kommuner för att få en fördjupad bild av de svar som lämnats i kommunenkäterna (se kapitel 2.1 samt 2.2). De områden som länsstyrelserna önskat få en fördjupad bild inom är: kommunernas arbete för att nå den utökade målgruppen, anställningsformer för samhällskommunikatörer samt samhällsorientering på distans.

Kommunernas arbete för att nå den utökade målgruppen

I syfte att sprida goda exempel på arbetssätt för att nå den utökade målgruppen har länsstyrelserna kontaktat fyra av de fem kommuner som, i webbenkäten (bilaga 1), angav det högsta deltagandet bland den utökade målgruppen. Det kan givetvis finnas fler kommuner som lyckas nå ut med information till den utökade målgruppen. Exempelvis kan de kommuner som inte svarat på länsstyrelsernas enkät ha ett högt deltagande. Det kan också finnas kommuner som arbetar bra med marknadsföring men som inte har speciellt många invånare som tillhör målgruppen. Länsstyrelserna är medvetna om att det säkerligen finns fler kommuner som kan fungera som goda exempel än de som presenteras i rapporten.

Anställningsformer för samhällskommunikatörer

I webbenkäten (bilaga 1) som skickades till kommunerna efterfrågades vilka anställningsformer som samhällskommunikatörerna har. 55 kommuner angav att det förekommer att samhällskommunikatörerna har kombinerade tjänster, där de dels arbetar med att ge samhällsorientering och dels med andra arbetsuppgifter. Länsstyrelserna kontaktade fem av dessa via telefon för att få kunskap om vilka uppdrag som kombineras med uppdraget som samhällskommunikatör.

Samhällsorientering på distans

I svaren på länsstyrelsernas enkät om distanslösningar (bilaga 2) framkom åtta leverantörer. Länsstyrelserna har kontaktat dessa för att få en bild av deras verksamhet.

2.4 Statistik från Arbetsförmedlingen och Migrationsverket

Uppgifter om antalet deltagare i samhällsorientering har inhämtats från Arbetsförmedlingen (bilaga 3). Migrationsverket har lämnat uppgifter om hur många med uppehållstillstånd som bor i anläggningsboende och är i åldern 20-64 år (bilaga 6).

2.5 Stickprov av statistik

I tidigare uppföljningar har det funnits en stor diskrepans mellan kommunernas och Arbetsförmedlingens statistik över antalet deltagare i samhällsorientering. I årets uppföljning genomfördes därför ett stickprov kring överensstämmelsen mellan kommuners och Arbetsförmedlingens statistik. Länsstyrelserna inhämtade personuppgifter från nio kommuner på 81 deltagare som var registrerade som deltagare i samhällsorientering den 31 maj 2014 alternativt den 30 september 2014. Personuppgifterna skickades sedan till Arbetsförmedlingen som granskade hur många av dessa deltagare som också hade samhällsorientering.

ring som registrerad aktivitet i etableringsplanen. På den lista som länsstyrelserna skickade till Arbetsförmedlingen kom 62 att ingå i jämförelsen. Övriga 19 föll bort på grund av att fullständigt personnummer saknades eller att de inte hade en aktuell etableringsplan. De 62 deltagarna har deltagit i samhällsorientering belägna inom åtta olika marknadsområden. I urvalet av kommuner har hänsyn även tagits till kommunstorlek och antal deltagare i samhällsorientering.

2.6 Länsstyrelsernas erfarenheter

Länsstyrelserna har en nära samverkan med varandra kring integrationsuppdraget. Kring vissa områden har fokusgrupper bildats, exempelvis inom samhällsorientering. Fokusgrupperna arbetar för att länsstyrelserna ska ha en fördjupad kunskap om vissa frågor och en samsyn i arbetssätt. På så vis kan länsstyrelserna erbjuda ett mer likvärdigt stöd till berörda aktörer över hela landet. Fokusgrupperna bedriver också nationellt utvecklingsarbete. Varje fokusgrupp består av representanter från de fyra regionala områdena: Nord, Öst, Syd och Väst.⁴

Erfarenheter från arbetet i fokusgruppen för samhällsorientering används i hela rapporten. Inför sammanställningen av rapporten har samtliga länsstyrelser också gjort en egen analys av samhällsorienteringen i det egna länet. Analyserna utgår ifrån kommunernas svar på webbenkäten samt från det frågeformulär som utformats av fokusgruppen (bilaga 4). Samtliga länsstyrelser har också haft möjlighet att lämna synpunkter på rapporten.

2.7 Deltagarenkät

Länsstyrelserna strävar efter att ha ett deltagarperspektiv i uppföljningen av samhällsorienteringen. I likhet med förra årets uppföljning har synpunkter inhämtats från deltagare genom en uppföljningsenkät (bilaga 5). Några förändringar har gjorts i den enkät som använts tidigare år men i stort är frågorna desamma. I enkäten har deltagarna fått svara på frågor om hur de uppfattar samhällsorienteringen, vilka ämnen de anser viktigast och hur de upplever möjligheten till dialog.

Enkäten, som översatts till fyra språk (arabiska, dari, somaliska och tigrinska) skickades till 11 olika verksamheter, varav sex inkom med svar. Svaren togs emot mellan den 20 november och den 30 december 2014. Totalt inkom 349 svar, 182 var på arabiska, 45 på dari, 43 på somaliska och 79 på tigrinska. 61 respondenter var kvinnor i åldern 18-29 år, 88 var kvinnor i åldern 30-64 år, 88 var män i åldern 18-29 år, 102 var män i åldern 30-64 år och en var över 65 år. Nio personer angav inte kön och ålder.

Valet av metod är förknippat med flera svårigheter, som kan påverka resultatet av undersökningen. Exempelvis kan deltagares olika vana av enkätundersökningar påverka svaren. Att samhällskommunikatörer har närvarat när enkäten fyllts i kan ha underlättat för deltagare som är ovana vid denna typ av undersökningar men det kan också ha påverkat hur

---

⁴ Nord: Norrbotten, Västerbotten, Jämtland, Västernorrland och Gävleborgs län.
Öst: Stockholm, Södermanland, Uppsala, Västmanland, Gotland och Östergötlands län.
Väst: Dalarna, Värmland, Örebro och Västra Götalands län.
Syd: Blekinge, Halland, Jönköping, Kalmar, Kronoberg och Skåne län

deltagarna valt att svara. Den stora fördelen med metoden är att relativt många deltagare, med en geografisk spridning, har kunnat delta i undersökningen.

2.8 Disposition

Medan kapitel 3 handlar om deltagandet i samhällsorientering bland dem som omfattas av etableringslagen så handlar kapitel 4 om deltagandet bland den utökade målgruppen. I kapitel 5 beskrivs genomförandet av samhällsorienteringen, exempelvis vilket språk insatsen ges på och hur flexibiliteten i verksamheten ser ut. Kapitel 6 handlar om lokal, regional och nationell samverkan kring samhällsorientering. I kapitel 7 beskrivs samhällskommunikatörernas roll för verksamheten och deras anställningsförhållanden. Kapitel 8 bygger på deltagarnas erfarenheter och upplevelser av verksamheten. I det avslutande kapitlet, kapitel 9, finns länsstyrelsernas slutsatser från denna uppföljning samt förslag på åtgärder för vidare utveckling av verksamheten.

3. Deltagande - etableringsplan

I detta kapitel presenteras uppgifter om antalet deltagare i samhällsorienteringen samt väntetiden för att få börja insatsen. De uppgifter som presenteras rör deltagare som omfattas av etableringslagen⁵. I kapitel fyra presenteras uppgifter som rör den utökade målgruppen.⁶

3.1 Statistik

I dagsläget finns ingen tillförlitlig nationell statistik över hur många som deltar i samhällsorientering. Ända sedan verksamheten startade 2010 har det funnits en stor diskrepans mellan de siffror som kommunerna respektive Arbetsförmedlingen redovisar. Kommunernas uppgifter indikerar ett högre deltagande än Arbetsförmedlingens. Nedan presenteras de uppgifter som idag finns tillgängliga, vi resonerar också kring varför de inte anses fullt trovärdiga.

Länsstyrelserna har i fyra år frågat både kommuner och Arbetsförmedlingen hur stort deltagandet har varit mellan den 1 oktober och den 30 september. Under den senaste mätperioden (2013-2014) angav Arbetsförmedlingen att 8 333 personer hade deltagit (bilaga 3). Då räknades enbart personer som deltagit i samhällsorienteringen för första gången, detta för att undvika dubbelregistreringar av personer som gjort avbrott och sedan påbörjat samhällsorienteringen på nytt.

När kommunerna tillfrågades var det 243 som svarade, tre av dessa angav att de inte hade någon samhällsorientering. Övriga 240 kommuner angav att de totalt haft 14 381 personer som påbörjat samhällsorienteringen för första gången (figur 1.) De 240 kommunerna anger alltså att de haft 6 048 fler deltagare än det antal som Arbetsförmedlingen menar har deltagit i hela landet.

Den stora diskrepansen i statistiken medför en hög osäkerhet om hur högt deltagandet faktiskt är. Redan i den uppföljning som länsstyrelserna gjorde förra året kunde vi konstatera ett behov av att titta närmare på uppgifterna om antalet deltagare. Inför denna redovisning tog länsstyrelserna därför initiativ till ett stickprov av statistiken. En jämförelse mellan kommunernas register och Arbetsförmedlingens system visade att en stor andel (48 procent) endast var registrerade hos kommunerna. Enligt kommunernas uppgifter deltog personerna i samhällsorienteringen men i Arbetsförmedlingens system fanns inte aktiviteten registrerad.

Stickprovet gjordes endast på ett litet urval av deltagare, totalt 62 personer. Trots att den regionala spridningen var stor och det inte finns någon anledning att tro att personerna som ingick skiljer sig från andra deltagare så finns det en risk att urvalet var för litet för att det ska gå att generalisera på hela gruppen (se även kapitel 2.5).

---

⁵ Lag (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare

⁶ Med den utökade målgruppen avses de personer som omfattas av Lag (2013:156) om samhällsorientering för vissa nyanlända flyktingar som trädde i kraft den 1 maj 2013.

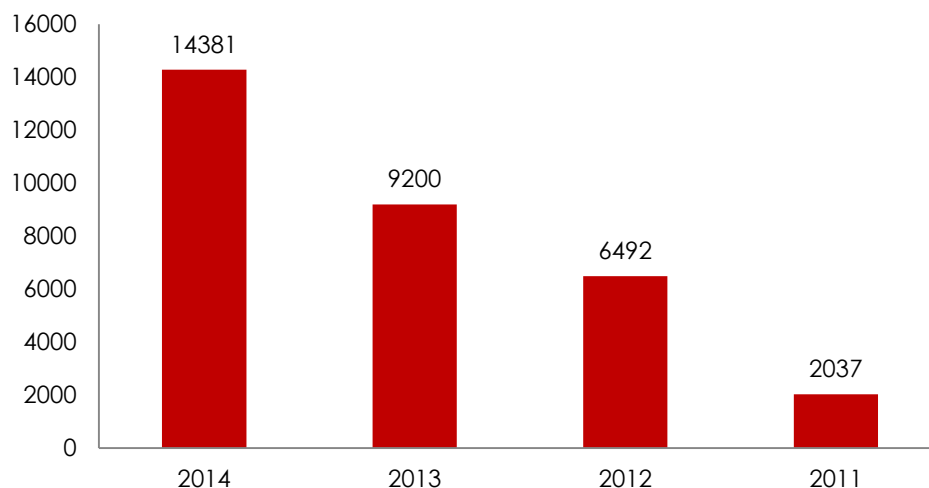

Att det finns deltagare i samhällsorientering som inte har aktiviteten registrerad hos Arbetsförmedlingen är dock tydligt. Precis som kommunernas uppgifter alltid har indikerat bör deltagandet därmed vara högre än vad Arbetsförmedlingens statistik visar. Exakt hur mycket högre är fortfarande oklart.

Kommunerna, som genomför samhällsorienteringen, bör naturligtvis ha uppgifter om hur många som deltar. Även deras svar innehåller dock element som skapar viss osäkerhet. I alla fall om vi vill särskilja deltagare som har en etableringsplan från övriga deltagare, eftersom många kommuner inte för uppdelad statistik mellan olika grupper. Framförallt saknas det uppgifter från kommunerna som kan sägas vara giltiga för riket som helhet. Medan 243 kommuner svarade på länsstyrelsernas uppföljningsenkät var det 47 som inte gjorde det. Hur stort deltagandet varit i dessa kommuner har vi ingen bild av.

Enligt kommunernas uppgifter har det funnits en kontinuerlig ökning av deltagandet i samhällsorientering sedan verksamheten startade. Vilket bör ses som en naturlig följd av att också mottagandet av nyanlända ökat under denna period.

Figur 1. Kommuners uppgifter om antalet deltagare 2011-2014

Kommentar: Diagrammet visar antalet som påbörjat samhällsorienteringen i de kommuner som besvarat länsstyrelsernas uppföljningsenkät. Mätperioden för respektive år är den 1 oktober till och med den 30 september. Resultatet för 2014 bygger på 240 kommuners svar, resultatet för 2013 på 227 svar, resultatet från 2012 på 230 svar och resultatet från 2011 på 214 svar om deltagandet i samhällsorienteringen.

3.2 Väntetider

Deltagare som omfattas av etableringslagen ska få samhällsorientering så snart som möjligt efter att etableringsplanen upprättats. Normalt ska deltagarna ha hunnit avsluta insatsen inom ett år från denna tidpunkt.⁷

Enligt Arbetsförmedlingens rapportering brister kommunerna i skyldigheten att ge samhällsorientering inom den angivna tidsperioden. Enligt deras uppgifter är det endast 37 procent av dem som haft en etableringsplan i mer än ett år som deltagit i samhällsorientering.

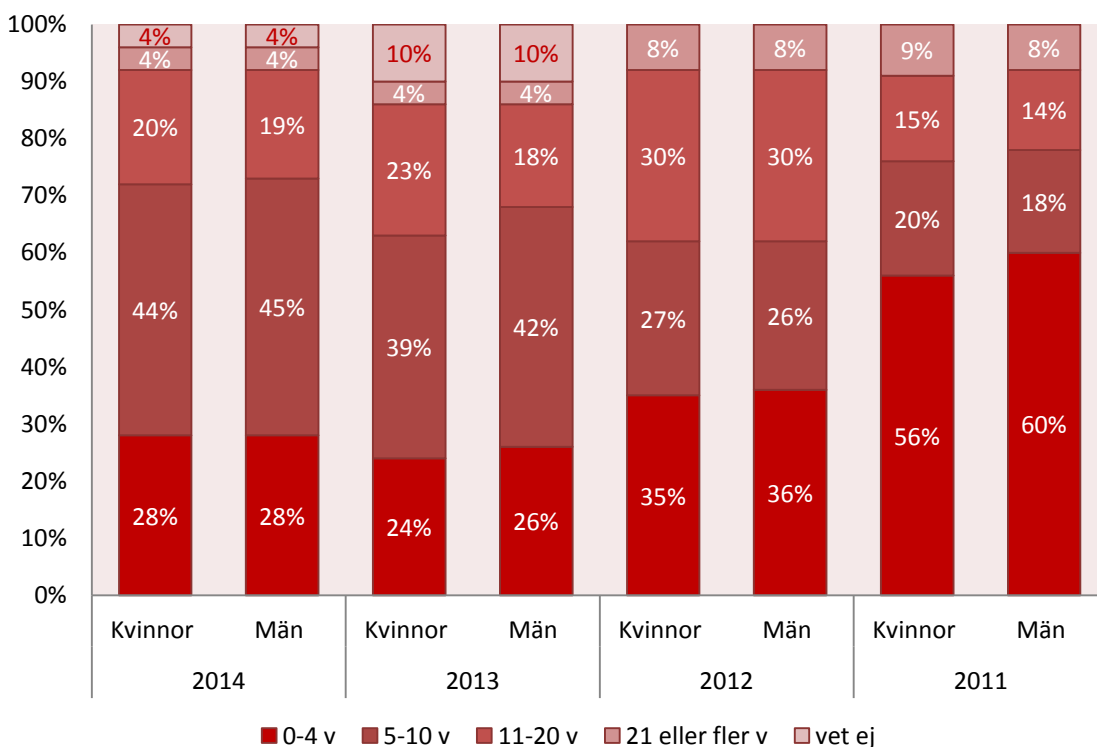
⁷ Förordning (2010:1138) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare

ring.⁸ Om dessa uppgifter stämmer finns det stora behov av förbättringsåtgärder. Men som påvisas i kapitel 3.1 innehåller Arbetsförmedlingens statistik felkällor. Med hänsyn till dessa är det troligt att andelen som får samhällsorientering i rätt tid är högre. Hur mycket högre är dock oklart.

Det finns ingen annan aktör än Arbetsförmedlingen som har uppgifter om hur många som avslutar samhällsorienteringen inom ett år från att etableringsplanen upprättades. Kommunerna saknar ofta kännedom om datumet för etableringsplanens upprättande. Däremot bör de kunna lämna uppgifter på hur lång tid det tar från att deltagare anmäls till samhällsorienteringen till att de avslutar den. Tidpunkten för anmälan till samhällsorienteringen bör också kunna användas för att mäta väntetiden till att få påbörja insatsen.

En majoritet av kommunerna (ca 70 procent) anger att den genomsnittliga väntetiden från anmälan är 10 veckor eller mindre. Endast tio kommuner anger att den genomsnittliga väntetiden är 21 veckor eller mer. Kommunerna med längst väntetid finns spridda i sex olika län och skiljer sig åt vad gäller befolkningens mängd liksom storlek på flyktingmottagandet.

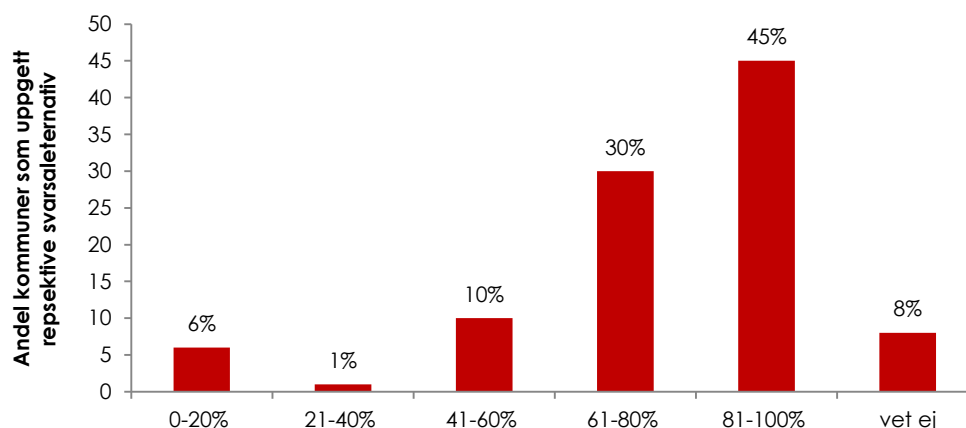
Figur 2. Genomsnittlig väntetid för att påbörja samhällsorientering 2011-2014

Källa: Svar från 240 kommuner på länsstyrelsernas uppföljningsenkät 2014 samt länsstyrelsernas redovisningar om samhällsorientering 2011, 2012 och 2013.

På frågan om hur många som avslutar samhällsorienteringen inom ett år från att de anmäldes skiftar kommunernas svar. 45 procent av kommunerna uppger att 81-100 procent gör det. Sex procent av kommunerna (14 kommuner) anger att endast 20 procent eller färre avslutar inom ett år.

⁸ Arbetsförmedlingens återrapportering 2014, Etablering av vissa nyanlända - etableringsuppdraget, 1 november 2014

Figur 3. Andel deltagare som avslutar samhällsorienteringen inom ett år från att den påbörjades

Källa: Svar från 240 kommuner på länsstyrelsernas uppföljningsenkät 2014.

Förvånande nog har 13 av 14 kommuner som angett att det bara är 20 procent eller färre som avslutar inom ett år från anmälan också svarat att väntetiden för att få påbörja insatsen är så låg som 0-4 veckor. En av dessa kommuner lämnar följande förklaring:

”Vi har många deltagare som börjar men som inte slutför. De påbörjar men sedan plockar Arbetsförmedlingen ut dem till andra aktiviteter. Senast idag avslutade jag 1,5 A4-sida med deltagare som anmälts och aldrig dykt upp eller bara deltagit någon gång.”
(Verksamhetsansvarig för samhällsorientering)

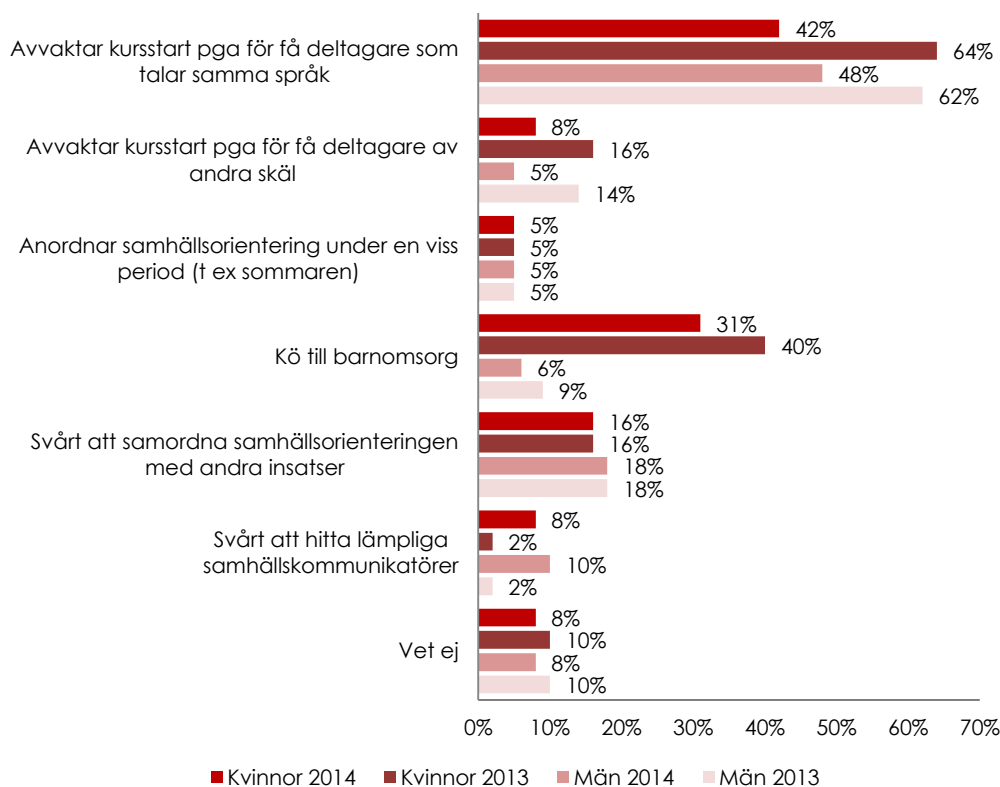
Det förekommer alltså att deltagare som börjar samhällsorienteringen redan i ett tidigt skede av etableringen ändå inte hinner avsluta den under det första året. Trots att aktiviteten endast omfattar 60 timmar verkar det finnas fall där individer har avbrutit aktiviteten och sedan inte hunnit komma tillbaka och avsluta den inom sitt första år i etableringen. Vilka skäl som kan finnas till avbrott behandlas i kapitel 3.3.

3.2.1 Orsaker till väntetid

Den vanligaste orsaken till att nyanlända får vänta på att få påbörja samhällsorienteringen är att kommunen väntar in fler deltagare som talar samma språk innan en ny grupp startas. Detta eftersom det inte är särskilt kostnadseffektivt med små grupper. Med endast en eller ett fåtal deltagare i en grupp kan det också vara svårt att skapa en god dialog. Jämfört med förra året är det dock färre kommuner som anger att väntetider uppstår på grund av få deltagare som talar samma språk (figur 4).

Tillgången till barnomsorg fortsätter också att påverka väntetiderna, men även här syns en minskning gentemot förra året. Förra året angav 40 procent av kommunerna att barnomsorgen påverkade kvinnors väntetid, i år anger 31 procent samma orsakssamband. Det är framförallt kvinnors möjlighet att påbörja samhällsorientering som påverkas av tillgången till barnomsorg. Länsstyrelserna har i tidigare rapporter betonat vikten av att se över tillgången till barnomsorg för nyanlända. Det är viktigt både för barns och föräldrars möjlighet att etablera sig i ett nytt land. I väntan på plats inom barnomsorgen kan en flexibilitet i etableringsinsatser i vissa fall underlätta föräldrars deltagande, exempelvis genom att insatser erbjuds under kvällstid (se även kapitel 5.2).

Figur 4. Orsaker till väntetid

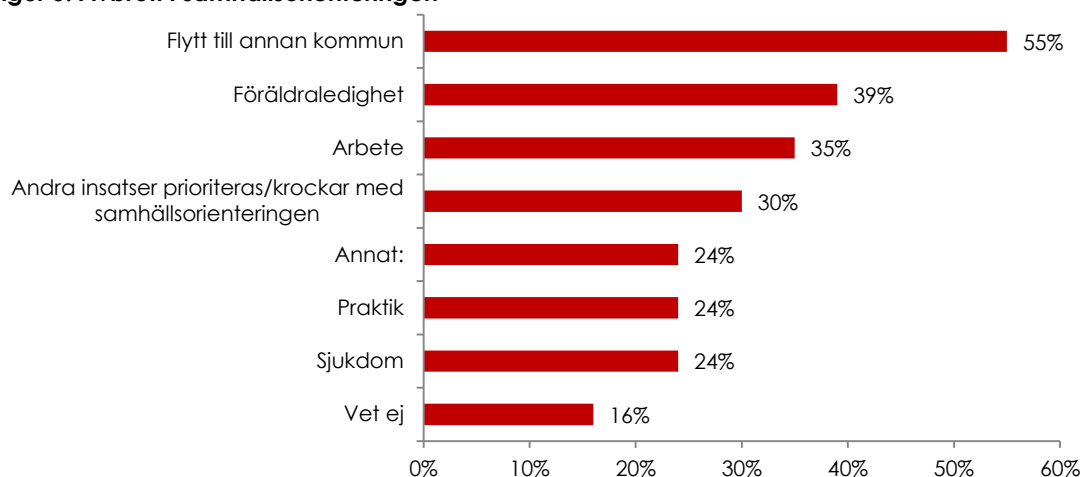
Källa: Svar från 240 kommuner på länsstyrelsernas uppföljningsenkät 2014 samt länsstyrelsernas redovisning om samhällsorientering 2014.

3.3 Avbrott

I kapitel 3.2 ges ett exempel på när deltagare som snabbt påbörjar samhällsorienteringen ändå inte avslutar insatsen inom ett år från att etableringsplanen påbörjades. I exemplet beror det på att deltagare av olika anledningar gör avbrott i samhällsorienteringen för att sedan påbörja den igen.

Kommunernas uppgifter tyder dock på att en klar majoritet av alla deltagare slutför samhällsorienteringen utan avbrott. I 72 procent av kommunerna uppges 0-20 procent av deltagarna göra avbrott innan samhällsorienteringen slutförts. I 21 procent av kommunerna saknas uppgifter om hur många som avbryter.

De vanligaste orsakerna till avbrott tycks vara att deltagare flyttar till annan kommun, går på föräldraledighet eller får arbete (figur 5). Även deltagande i andra insatser bidrar till avbrott. Att andra insatser prioriteras före samhällsorienteringen, eller att samhällsorienteringen krockar med andra insatser anges bidra till avbrott i 30 procent av kommunerna.

Figur 5. Avbrott i samhällsorienteringen

Källa: Svar från 240 kommuner på länsstyrelsernas uppföljningsenkät.

Bland de kommuner som uppgett andra orsaker till avbrott än de som länsstyrelserna skrivit ut i enkäten har 37 uppgett att de inte får information från Arbetsförmedlingen om varför deltagare avbryter. Att kommunen som är genomförare av verksamheten inte får del av denna information är anmärkningsvärt. Det innebär att kommunen saknar information som kan behövas i planeringen av verksamheten. Avbrott som beror på att insatsen krockar med andra aktiviteter kan exempelvis visa på att tiderna som verksamheten bedrivs på behöver anpassas. Även då det är troligt att deltagaren kommer att återuppta samhällsorienteringen längre fram skulle det säkerligen underlätta kommunens planering att få del av den informationen.

3.4 Nyanlända i anläggningsboenden

Den 1 april 2014 gjordes en förändring i förordningen om etableringssamtal och etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Förändringen innebär att Arbetsförmedlingen inte upprättar någon etableringsplan för personer som bor i Migrationsverkets anläggningsboenden. De ändrade reglerna rör idag många personer. Den 1 februari 2015 bodde 6 345 personer som hade uppehållstillstånd och var i åldern 20-64 år på Migrationsverkets anläggningsboenden (bilaga 6). Om ingen förändring sker i bosättningsprocessen menar Migrationsverket att vi kommer se en fortsatt ökning i denna grupp framöver.⁹

Eftersom etableringen startar först när anvisningen skett så innebär den rådande situationen en fördröjning av nyanländas etablering. Under tiden som nyanlända väntar på anvisning finns det ofta få aktiviteter att delta i. Den 1 augusti 2014 trädde en förordning¹⁰ ikraft som ger kommuner ersättning för att bedriva sfi för personer som bor på anläggningsboenden. Någon liknande ersättning finns dock inte för samhällsorientering. Enligt länsstyrelsernas bedömning är detta olyckligt. Följden blir att en stor grupp får vänta på att få del av samhällsorienteringen som egentligen ska ges så snart som möjligt efter uppehållstillstånd. För att komma till rätta med denna utveckling menar länsstyrelserna att ersättningen till kommunerna bör ses över. Likaså behöver det möjliggöras för personer som deltar i samhällsorienteringen under tiden de vistas på anläggningsboende att tillgodoräkna sig insatsen när de senare börjar sin etableringsplan.

⁹ Migrationsverkets verksamhets- och utgiftsprognos, februari 2015

¹⁰ Förordning (2014:946) om statlig ersättning för utbildning i svenska för invandrare som ges till vissa utlänningar i Migrationsverkets anläggningsboenden

4. Deltagande - utökad målgrupp

Den 1 maj 2013 utökades målgruppen för samhällsorienteringen genom lag (2013:156) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare. Med vissa undantag¹¹ omfattar lagen anhöriginvandrare i åldern 18-64 år. I och med denna lag har kommunerna numera inte enbart skyldighet att ge samhällsorientering till deltagare som har en etableringsplan, utan även till vissa anhöriginvandrare. Dessutom ska kommunen aktivt verka för att nå målgruppen och motivera dem att delta.

Hur många ur den utökade målgruppen som deltar i samhällsorientering är ämne för detta kapitel, liksom kommunernas arbete för att nå målgruppen.

4.1 Organisation och statistik

När länsstyrelserna genomförde uppföljningen som ligger till grund för denna rapport hade lagstiftningen om den utökade målgruppen varit gällande i ungefär 16 månader.¹² Till skillnad från förra året då lagen endast hade funnits i fem månader bör kommunerna nu hunnit implementera verksamheten och många deltagare hunnit slutföra insatsen. Resultatet av undersökningen visar dock att det är få deltagare som omfattas av den nya lagen som fått del av samhällsorienteringen.

De flesta kommuner, 87 procent, anger visserligen att de erbjuder samhällsorientering till den utökade målgruppen. Andelen har dessutom ökat gentemot förra året då andelen var 78 procent. Men tittar vi på hur många som faktiskt deltagit i dessa kommuner så blir bilden att verksamheten inte kommit igång i någon större omfattning.

Precis som när det gäller statistiken för dem som får samhällsorientering som en del av sin etableringsplan är inte statistiken kring den utökade målgruppen komplett. Eftersom 47 kommuner inte svarat på länsstyrelsernas uppföljningsenkät vet vi inte hur många deltagare de haft. Även uppgifterna från de kommuner som svarat på enkäten innehåller element av osäkerhet. I alla fall om vi vill kunna skilja deltagare som omfattas av etableringslagen från den utökade målgruppen. Medan 67 procent av kommunerna för statistik där det går att skilja de olika grupperna från varandra är det 33 procent som inte för en sådan statistik. För att vi ändå skulle få en ungefärlig bild av hur många som deltar bad vi de kommuner som inte för en uppdelad statistik att uppskatta hur många av deras deltagare som omfattas av den utökade målgruppen.

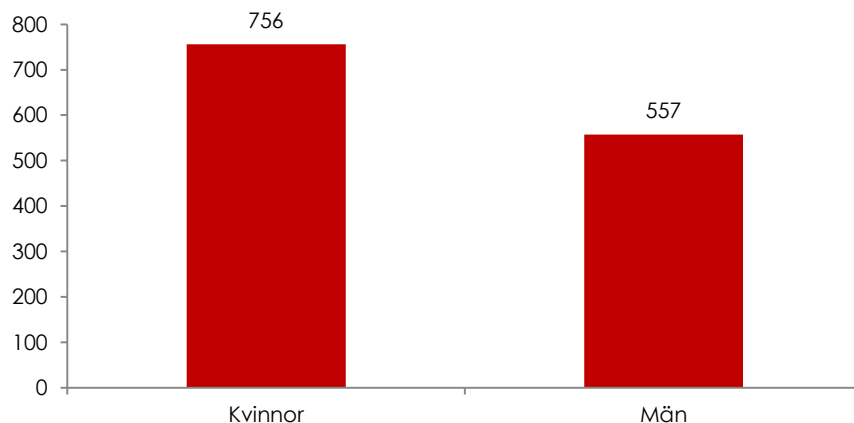
När uppgifterna från de kommuner som har en uppdelad statistik räknas samman med uppskattningarna uppgår deltagandet till 1 313 personer (figur 6). Så många uppges alltså ha deltagit i samhällsorientering mellan den 1 oktober 2013 och den 31 september 2014, i någon av de 208 kommuner som svarat att de ger samhällsorientering till den utökade målgruppen. Fler kvinnor än män uppges ha deltagit.

---

¹¹ Lagen omfattar inte EU/EES-medborgare, arbetskraftsinvandrare, gäststudierande/gästforskare eller studerande på gymnasiet.

¹² Enkäten som ligger till grund för uppgifterna skickades ut den 10 september 2014.

Figur 6. Antalet personer i den utökade målgruppen som deltagit i samhällsorientering mellan den 1 oktober 2013 och den 31 september 2014.

Källa: Svar från 240 kommuner på länsstyrelsernas uppföljningsenkät. 208 av dessa kommuner har lämnat uppgifter om hur många som deltagit, övriga bedriver ingen samhällsorientering för den utökade målgruppen.

I förarbetet till lagen om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare beräknades den utökade målgruppen omfatta cirka 17 000 personer per år. Det uppskattades att 40 procent, 6 800 personer, av målgruppen skulle välja att delta.¹³ Det är därför anmärkningsvärt låga siffror som redovisas av kommunerna. Det låga deltagarantalet tyder på att arbetet inte kommit igång i tillräcklig omfattning. Av uppgifterna att döma verkar det vara ett fåtal kommuner som lyckats nå den utökade målgruppen, medan de flesta andra endast haft några få deltagare. Fem kommuner (Lindesberg, Malmö, Göteborg, Uppsala och Enköping) anger att de haft ett deltagande som överstiger 50 personer. Dessa fem kommuner har tillsammans haft ett deltagande på 1 041 personer, vilket utgör 79 procent av alla deltagare som rapporterats in till länsstyrelserna.

I 13 procent av kommunerna anordnas det ännu ingen samhällsorientering till den utökade målgruppen, detta trots att lagstiftningen gällt i över 16 månader. Flera av dessa kommuner anger att de istället valt att fokusera på gruppen som har en etableringsplan. Andra skäl som kommunerna uppger är att målgruppen är svår att nå, att det inte finns någon efterfrågan eller att det saknas ekonomiska resurser.

Den statliga ersättningen för verksamheten betalas idag ut genom systemet för kommunalekonomisk utjämning, vilket några kommuner lyfter fram som problematisk. Saknas det en tydlig fördelning av medlen i kommunen så finns det en risk att medlen inte når den verksamhet de är avsedda för.

Som ofta när det gäller verksamheter som sker i samverkan mellan olika kommuner aktualiseras även frågan om resor och resekostnader. En del kommuner menar att det är svårt att få deltagare att komma till samhällsorienteringen om den ligger på en annan ort eftersom det innebär resekostnader som individen själv får bära.

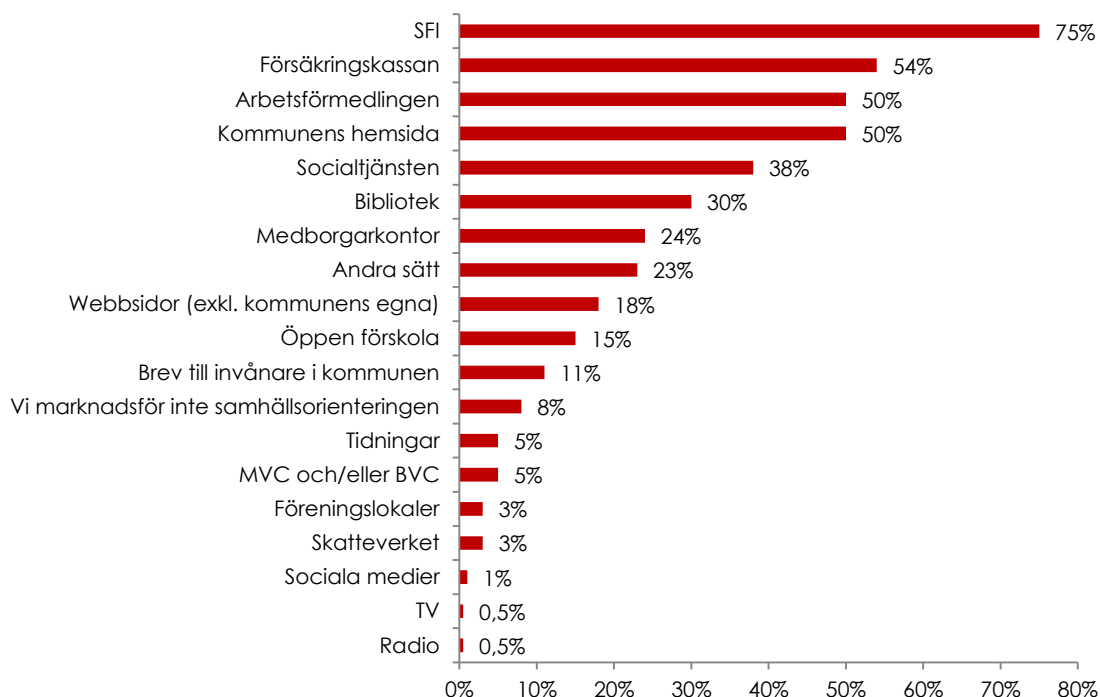
¹³ Utökad målgrupp för samhällsorientering, Ds 2012:24

4.2 Marknadsföring

För att nyanlända ska ha möjlighet att delta i samhällsorienteringen måste de självklart veta att verksamheten finns. Därför har kommunerna i uppdrag att aktivt arbeta för att nå målgruppen och motivera dem att delta.¹⁴

Det sätt som flest kommuner (75 procent) anger att de marknadsför samhällsorienteringen på är via sfi. Ungefär hälften av kommunerna anger att de informerar om verksamheten via Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och/eller kommunens hemsida. I åtta procent av kommunerna sker ingen marknadsföring alls.

Figur 7. Andel kommuner som använder sig av olika kanaler för marknadsföring

Källa: Svar från 240 kommuner på länsstyrelsernas uppföljningsenkät. 208 av dessa kommuner har lämnat uppgifter om marknadsföring, övriga kommuner bedriver ingen samhällsorientering för den utökade målgruppen.

För att få en bild av vilka kanaler som fungerar bäst för att nå målgruppen har länsstyrelserna kontaktat fyra av de fem kommuner som haft störst deltagande (Lindesberg, Malmö, Göteborg och Enköping).¹⁵

Verksamhetsansvariga i dessa fyra kommuner anger att den utökade målgruppen ingår i kommunens plan för samhällsorientering och uttrycker att det är lika självklart att denna grupp ska delta som de som har en etableringsplan.

”Ja, absolut eftersom det finns en lag på det.”
(Verksamhetsansvarig för samhällsorientering)

¹⁴ Lag (2013:156) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare

¹⁵ Länsstyrelserna har även sökt Uppsala kommun men inte fått svar.

Alla fyra kommuner menar att den absolut viktigaste kanalen för att nå målgruppen är sfi. Genom inskrivningssamtalen och andra personliga möten i samband med undervisningen nås stora delar av målgruppen. Information sprids även via kommunernas hemsida.

Av de fyra kommunerna är det bara Göteborgs stad som har gjort fler insatser för att marknadsföra samhällsorienteringen än att gå via sfi och kommunens hemsida. Göteborgs stad menar att de redan innan lagen infördes insåg att det skulle krävas mycket resurser för att nå målgruppen. De har bland annat informerat via trycksaker, radio, tv, reklam på spårvagnar och bibliotek.

För att deltagare ska känna sig motiverade att delta i samhällsorienteringen måste innehållet kännas aktuellt och relevant. Flera kommuner menar att de märkt en skillnad i vilken information som efterfrågas av gruppen som har en etableringsplan respektive gruppen som omfattas av den utökade lagstiftningen. För att fler deltagare ska känna sig motiverade att delta kan det därför vara viktigt att utvärdera innehållet i den information som ges.

5. Genomförande

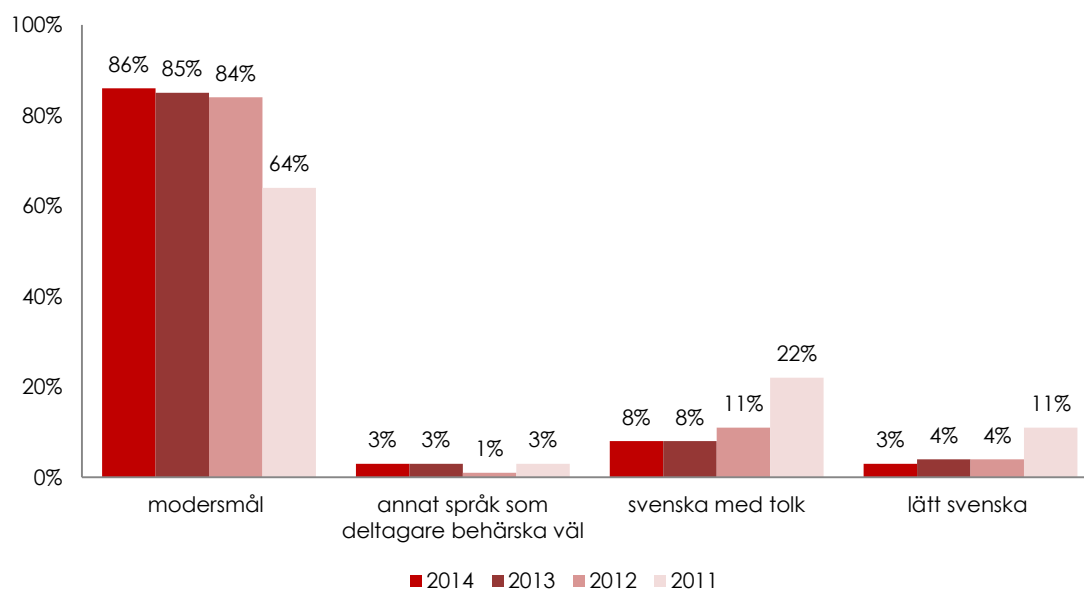
I detta kapitel ges en bild av hur samhällsorienteringen organiseras, under vilka former den ges och hur verksamheten följs upp.

5.1 Språk

En av utgångspunkterna för samhällsorienteringen är att den ska ges i ett tidigt skede efter ankomsten till Sverige, därför måste den också ges på ett språk som deltagaren behärskar. Visserligen kan tolk användas men då är risken att dialogen, som är en central del av samhällsorienteringen, blir lidande. Därför ska samhällsorienteringen i möjligaste mån ges på deltagarens modersmål eller ett annat språk som denne behärskar väl.¹⁶

De senaste tre åren har andelen kommuner som främst ger samhällsorientering på modersmål varit relativt konstant. I år uppger 86 procent av kommunerna att de främst ger samhällsorientering på modersmål. Det utesluter inte att en del av kommunerna också använder sig av andra alternativ, såsom tolk eller att de ger samhällsorientering på lätt svenska. Svaren indikerar dock att utgångspunkten är att så många som möjligt ska få insatsen på sitt modersmål.

Figur 8. Språk som samhällsorienteringen främst ges på 2011-2014

Källa: Svar från 240 kommuner på länsstyrelsernas uppföljningsenkät 2014, samt länsstyrelsernas redovisningar om samhällsorientering 2012, 2013 och 2014.

Andelen kommuner som ger samhällsorientering med hjälp av tolk eller på lätt svenska har också varit relativt konstant under åren, precis som andelen som främst använder sig av

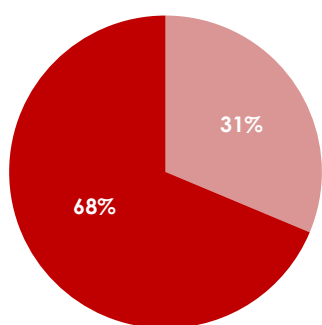
¹⁶ Förordning (2010:1138) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare

modersmål. I år anger 26 kommuner att de främst använder sig av något av dessa alternativ. De här kommunerna finns spridda i tolv olika län och varierar både vad gäller storlek och mottagande av nyanlända flyktingar.

Vad som verkar spela roll i valet av språkalternativ är möjligheten att rekrytera samhällskommunikatörer. Av de kommuner som främst ger samhällsorientering på lätt svenska eller med hjälp av tolk uppger hela 85 procent att de har svårt att rekrytera samhällskommunikatörer. Bland de kommuner som främst ger samhällsorienteringen på modersmål är andelen istället 36 procent.

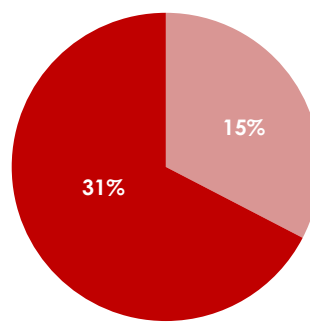
Samverkan med andra kommuner och förekomsten av distanslösningar är två andra faktorer som verkar ha samband med vilket språk samhällsorienteringen bedrivs på. De 26 kommuner som främst ger samhällsorientering på lätt svenska eller med hjälp av tolk samverkar i lägre utsträckning med andra kommuner än kommuner som ger samhällsorientering på modersmål. Andelen som använder sig av distanslösningar är också betydligt lägre i denna grupp.

Figur 9. Kommuner som samverkar med andra kommuner

■ Främst med tolk eller på lätt svenska
■ Främst på modersmål

Figur 10. Kommuner som använder sig av distanslösningar

■ Främst med tolk eller på lätt svenska
■ Främst på modersmål

Källa: Svar från 240 kommuner på länsstyrelsernas uppföljningsenkät 2014.

För att fler ska få samhällsorientering på sitt modersmål, så som intentionen med förordningen är, bedömer länsstyrelserna att kommuner som ännu inte kan erbjuda detta behöver se över möjligheten till samverkan och användningen av distanslösningar.

Att så många kommuner redan idag lyckas genomföra samhällsorienteringen på modersmål beror till stor del på den samverkan som vuxit fram kring verksamheten. När det finns kommunikationer som tillåter deltagare och/eller samhällskommunikatörer resa mellan olika orter, på så vis bildas större grupper än vad den enskilda kommunen hade haft möjlighet till. Men ibland är kommunikationerna för bristfälliga eller avstånden för långa för att det ska vara möjligt att resa över kommungränserna och ibland räcker det inte att samverka med grannkommunerna. När det gäller deltagare vars modersmål är ovanliga i målgruppen för samhällsorientering kanske det snarare är en kommun i andra delen av landet som har samma behov. Samverkan som sträcker sig över stora geografiska områden

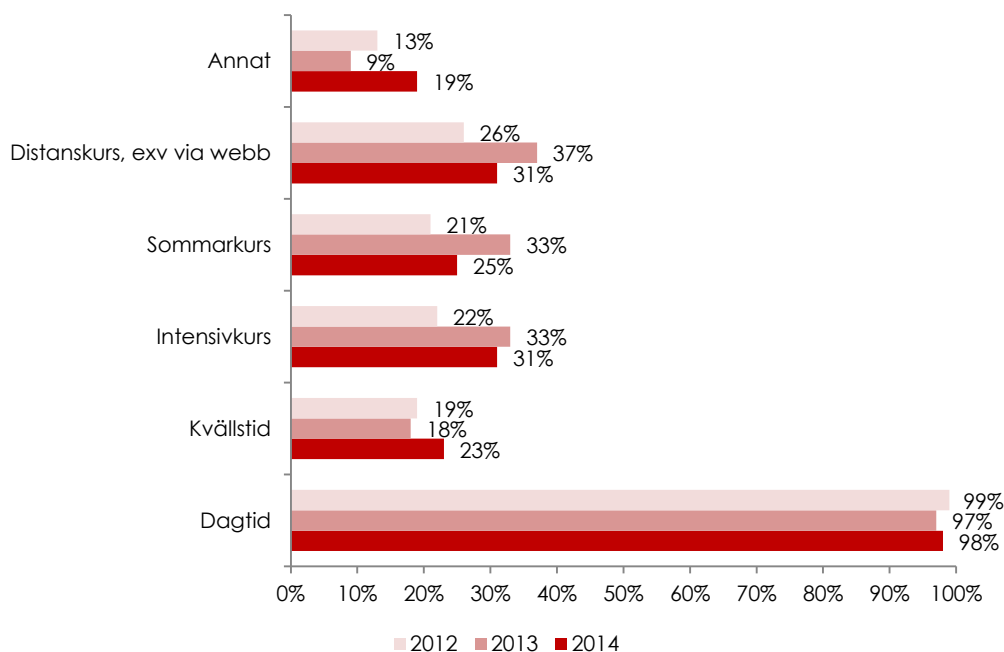
är idag möjlig, tack vare olika distanslösningar. I kapitel 5.2.1 presenteras de distanslösningar som länsstyrelserna har kännedom om.

5.2 Flexibilitet

Om deltagare ska kunna delta i samhällsorientering parallellt med andra etableringsinsatser eller förena insatsen med arbete så krävs det viss flexibilitet. Ett sätt att tillmötesgå detta är att erbjuda samhällsorienteringen på såväl dagtid som kvällstid. I årets uppföljning uppger 23 procent av kommunerna att de erbjuder samhällsorientering under kvällstid, vilket är en liten ökning gentemot tidigare år.

Deltagare som inte har möjlighet att resa till en annan ort kanske kan ta del av samhällsorienteringen på sitt modersmål genom en distanskurs, 31 procent av kommunerna anger att denna möjlighet finns. Förra året var andelen något högre, 37 procent.

Figur 11. Former som kommunerna anordnar samhällsorientering under

Källa: Svar från 240 kommuner på länsstyrelsernas uppföljningsenkät 2014, samt länsstyrelsernas redovisningar om samhällsorientering 2013 och 2014. I 2013 och 2014 års redovisningar fanns en uppdelning mellan webbaserad kurs, distanskurs och telebild. För att kunna jämföra tidigare års resultat med årets har dessa räknats om och slagits ihop under rubriken ”distanskurs, exv. via webb”. Kommuner som angett svarsalternativet ”annat” har bland annat uppgett att de ger samhällsorientering på helger och för föräldralediga eller ungdomar.

5.2.1 Samhällsorientering på distans

Redan i förarbetena till förordningen om samhällsorientering förutsågs det att distansundervisning skulle bli ett viktigt inslag i samhällsorienteringen.¹⁷ I länsstyrelsernas uppföljningsenkät angav 75 kommuner att de ger samhällsorientering via distans. Länsstyrelserna

¹⁷ Sverige för nyanlända, världen, välfärdsstat, vardagsliv (SOU 2010:16)

har frågat dessa kommuner vilken leverantör de använder sig av, på så vis har vi en bild av vilka aktörer som idag ger samhällsorientering på distans. Dessa presenteras nedan. Eftersom 47 kommuner inte svarade på länsstyrelsernas enkät finns det en risk att listan på aktörer inte är komplett. Det kan finnas fler som ger samhällsorientering på distans men som länsstyrelserna inte har kännedom om. Presentationerna nedan är rent deskriptiva. Eftersom det ännu inte gjorts någon nationell kvalitetsgranskning inom samhällsorientering vet vi inte vilka metoder som ger bäst resultat, eller hur de olika distanslösningarna nedan förhåller sig till varandra eller till samhällsorientering som ges i traditionell klassrumsform.

DalaWux

DalaWux är en ideell förening där samtliga 15 kommuner i Dalarnas län ingår. Inom DalaWux bedrivs olika regionövergripande projekt inom vuxenutbildningen. Exempelvis har en samhällsorientering som sänds online utvecklats. För att delta behövs en dator med kamera och ljud. DalaWux har tagit fram ett eget material, med stöd av § 37-medel som beviljats av Länsstyrelsen i Dalarnas län. Läs mer på: www.dalawux.se.

Göteborgs stad

Göteborgs stad utvecklar i samverkan med Högskolan Väst plattformen www.samhallsorientering.se. Arbetet sker med stöd av § 37-medel som Länsstyrelsen i Västra Götalands län beviljat. Plattformen ses som ett sätt att utveckla metoderna för att ge samhällsorientering. I plattformen ska såväl samhällskommunikatörer som deltagare kunna hitta allt material (exempelvis informationsmaterial, filmer och övningar) som används under samhällsorienteringen. På så vis kan deltagare gå in och förbereda sig inför kommande lektion, repetera och fördjupa sig inom olika delar. Genom plattformen är tanken att också kunna erbjuda samhällsorientering via distansundervisning.

iLaro

Företaget iLaro erbjuder samhällsorientering via systemet Adobe Connect. Det material som företaget tagit fram kan användas av såväl enskilda personer som av grupper. Om kommuner använder sig av programmet i samhällsorienteringen ges inloggningsuppgifter till både samhällskommunikatörer och deltagare. iLaro kan också tillhandahålla samhällskommunikatörer. För att kunna använda sig av materialet behövs en dator med högtalare. Om materialet används i grupp, till exempel under samhällsorientering behövs även en mikrofon och kamera. Läs mer på: www.ilaro.se.

Lapplands kommunalförbund

Lapplands kommunalförbund är en sammanslutning mellan kommunerna Kiruna, Gällivare, Jokkmokk och Pajala. Kommunalförbundet bedriver samhällsorientering på modersmål via videokonferens. Även kommuner utanför kommunalförbundet deltar. Läs mer på: www.lapplands.se.

Region åtta i Västerbotten

Kommunerna inom region åtta (Storuman, Norsjö, Vilhelmina, Lycksele, Malå, Dorotea, Sorsele och Åsele) samverkar kring samhällsorienteringen. När behov finns används videolänk. Deltagare i olika kommuner kan då delta i samma samhällsorientering. Om den egna

kommunen inte har videolänk förekommer det att deltagare reser till en grannkommun som har denna utrustning.

Skövde kommun

Skövde kommun samverkar med övriga kommuner inom Skaraborgs kommunalförbund kring samhällsorientering. Inom denna samverkan pågår det nu en planering för att kunna starta samhällsorientering på distans. Skövde kommun kommer vara utförare av denna samhällsorientering och tanken är att använda sig av onlineprogrammet Adobe Connect. Samhällsorienteringen på distans beräknas starta under våren 2015.

Umeåregionen

Kommunerna i Umeåregionen (Umeå, Bjurholm, Nordmaling, Robertsfors, Vindeln, Vännäs och Örnsköldsvik) är i planeringsfasen för att starta upp samhällsorientering via videolänk. Det kommer göra det möjligt att skapa grupper med deltagare från olika kommuner inom regionen.

Viadidakt

Viadidakt är en gemensam förvaltning för arbetsmarknad, integration och vuxnas lärande i Katrineholms och Vingåkers kommuner. Viadidakt tillhandahåller samhällsorientering via Adobe Connect, ett program för möten online. Samhällsorienteringen hos Viadidakt utgår ifrån materialet "Om Sverige".¹⁸ För att delta krävs dator med internetanslutning, headset och en kamera. Läs mer på: www.viadidakt.se/samhallsorientering.

Informationsverige.se

Länsstyrelsernas portal informationsverige.se är visserligen ingen leverantör av samhällsorientering på distans men den kan vara ett redskap för samhällsorienteringen. Dels innehåller sidan information på olika språk som kan användas i samhällsorienteringen och dels innehåller den en samverkansyta för personer som arbetar med samhällsorientering. På samverkansytan finns möjlighet att lägga ut och sprida material, metoder och annan information. Det finns också möjlighet att skapa grupper för samverkan i mindre konstellationer, exempelvis för samhällsorienteringen i det egna länet. Läs mer på www.informationsverige.se.

5.3 Kompletterande samhällsorientering

Samhällsorienteringen ska omfatta minst 60 timmar.¹⁹ Många kommuner upplever dock att det inte räcker till utan väljer att utöka verksamheten med fler timmar. Andelen kommuner som anger att de ger fler än 60 timmars samhällsorientering har ökat något gentemot förra året. Förra året var andelen 35 procent, i år är den 40 procent.

Innehållet i den kompletterande samhällsorienteringen varierar, liksom antalet timmar som kommunerna utökat med. Ofta har kommunerna utökat genom att lägga till fördjupningar inom vissa ämnen, såsom hälsa, internetanvändning eller föräldrastöd. Ett annat vanligt komplement är lokal information.

---

¹⁸ "Om Sverige" är framtaget av Göteborgs Stad och Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

¹⁹ Förordning (2010:1138) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare

Bland de kommuner som ger kompletterande samhällsorientering är det vanligast att denna del omfattar cirka 12-20 timmar, men variationen är stor. Elva kommuner uppger inget exakt antal timmar utan hänvisar istället till att antalet timmar beror på hur mycket dialog det blir i gruppen. Sju kommuner anger att de totalt ger 100 eller fler timmar samhällsorientering. Vad dessa kommuner lägger in i den kompletterande samhällsorienteringen presenteras i tabellen nedan.

Tabell 1. Kompletterande samhällsorientering

Kommun	Antal timmar	Innehåll i kompletterande samhällsorientering
Hedemora	100	lagar, värderingar och föräldraskap
Dals-Ed	300	lokal arbetsmarknad, studiebesök, HLR, lätt matematik
Ånge	240	arbetsmarknad, studiebesök
Västervik	100	studiebesök hos näringsliv, intresseorganisationer, myndigheter men fler
Bortlänge	113	rundturer, genomgång av lägenheter, demokrati med mer
Örnsköldsvik	194	40 timmar arbetsorientering, 50 timmar relationsorientering, 40 timmar hälsoorientering
Tierp	Cirka 120	Samma innehåll som anges i förordningen men mer tid.

Källa: Svar på länsstyrelsernas uppföljningsenkät 2014.

Kommunernas svar visar att det finns stora skillnader i vad som vägs in i begreppet kompletterande samhällsorientering. En del kommuner räknar in studiebesök och information från myndigheter medan andra kommuner ser det som separata insatser, något som faller utanför ramen för samhällsorientering. Förordningsmotiven till samhällsorienteringen ger snarare stöd till dem som ser det som separata insatser än till dem som räknar det som en del av samhällsorienteringen. Där anges att samhällsorienteringen ska ses som en bas som ska kompletteras med andra insatser. Som exempel på sådana insatser nämns individuell handledning och information i samband med mottagandet och den fortsatta etableringen. Även statliga myndigheters ansvar att anpassa sina informationsinsatser efter nyanländas behov nämns.²⁰

5.4 Hälsa och hälsokommunikation

Ett av de ämnen som flera kommuner utökar samhällsorienteringen med är hälsa. ”Att vårda sin hälsa” är visserligen ett av de ämnen som anges som obligatoriska i förordningen om samhällsorientering, men flera kommuner menar att ämnet behöver mer utrymme än vad som ryms inom dessa 60 föreskrivna timmar.

Människors hälsa påverkar möjligheten att delta i samhälls- och arbetsliv. För den som går igenom en migrationsprocess på grund av flykt finns flera hälsorelaterade riskfaktorer. Sammantaget har de ofta en negativ påverkan på individens hälsa och därmed även för möjligheten att etablera sig i ett nytt land.

För att bryta den negativa påverkan på hälsan behövs hälsofrämjande insatser. Såväl WHO som FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter slår fast att tillgängliggörandet av häl-

²⁰ Förordningsmotiv (FM 2010:1) Förordning om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare

sorelaterad information och utbildning är en viktig del av statens skyldigheter avseende människors rätt till hälsa.²¹ I Sverige kan vi konstatera att nyanlända flyktingar i lägre utsträckning än den övriga befolkningen söker de befintliga hälso- och vårdresurser som finns.²² Denna bild stärks av WHO:s konstaterande att hälsofrämjande insatser och program designade för att nå befolkningen i stort inte når migranter. Vidare pekar WHO på att staten ofta ger bristfälliga förutsättningar för att tillhandahålla hälsoinformation till migranter.²³

Eftersom målgruppsanpassad hälsokommunikation på modersmålet är ett erkänt tillvägagångssätt för att öka individens makt över sin hälsa²⁴ har länsstyrelserna valt att särskilt arbeta med och följa utvecklingen av denna verksamhet. Inom utvecklingsprojektet MILSA²⁵, pågår för närvarande flera praktiktäna forskningsprojekt med koppling till hälsokommunikation och etablering av nyanlända. Arbetet inom projektet är kopplat både till länsstyrelsernas interna utvecklingsarbete kring migranternas hälsa och den handlingsplan som tagits fram av den nationella arbetsgrupp kring hälsa där länsstyrelserna, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket och SKL ingår. Under hösten 2014 och januari 2015 har arbetet fått spridning genom fyra nationella konferenser om migration och hälsa, som anordnades av arbetsgruppen tillsammans med MILSA och länsstyrelsernas fokusgrupp för hälsa.²⁶

Den kunskap och erfarenhet som samlats inom MILSA kommer att ligga till grund för de rekommendationer som projektet tar fram kring genomförande av hälsokommunikation. Projektet arbetar även fram rekommendationer för hur yrkesrollen för hälsokommunikatörer kan professionaliseras. Rekommendationerna kommer att presenteras under en konferens om samhällsorientering och hälsokommunikation som länsstyrelserna och projekt MILSA anordnar den 3-4 juni 2015.

Redan idag anger 42 procent av kommunerna att nyanlända i deras kommun har möjlighet att delta i hälsokommunikation på modersmål. Det är nästan en fördubbling gentemot 2012 då 23 procent angav att verksamheten fanns. Hur hälsokommunikationen organiseras varierar. I 54 procent av kommunerna anordnas den inom ramen för samhällsorienteringen medan den i resterande kommuner anordnas som en egen insats. Bland kommunerna som ger hälsokommunikation inom ramen för samhällsorienteringen finns en stor variation i antalet timmar som ägnas åt ämnet. I ungefär hälften av dessa kommuner ingår hälsokommunikationen i de 60 timmarnas obligatorisk samhällsorientering. De övriga kommunerna har utökat antalet timmar för att kunna ägna mer tid åt hälsokommunikationen. Hur mycket tid kommunerna utökat med varierar mellan två och 40 timmar.

Länsstyrelsernas uppfattning är att allt fler ser behovet av hälsokommunikation för nyanlända. För att deltagare i hela landet ska få del av likvärdiga insatser behövs det nationella riktlinjer för hur arbetet ska bedrivas. Förhoppningen är att det arbete som görs av länsstyrelserna och inom projekt MILSA ska kunna utgöra en grund för detta.

---

²¹ World Health Organization (WHO). *Health Literacy - the solid facts*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, 2013 samt OHCHR & WHO. *The Right to Health*. Geneva: 2008. Human Rights Fact Sheet No. 31.

²² Socialstyrelsen. *Psykisk ohälsa hos asylsökande och nyanlända migranter*. 2015 samt Sundell Lecerof och Stafström. *Olika villkor - Olika hälsa*. IMHAd: 2011.

²³ World Health Organization (WHO). *Health Literacy - the solid facts*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, 2013.

²⁴ Ibid

²⁵ MILSA - forskningsbaserad stödplattform för migration och hälsa, är ett utvecklingsprojekt kopplat till Partnerskap Skåne och finansierat av den Europeiska flyktingfonden.

²⁶ Portalen Migration och hälsa. Tillgänglig på <http://migrationochhalsa.se/> 20140220.

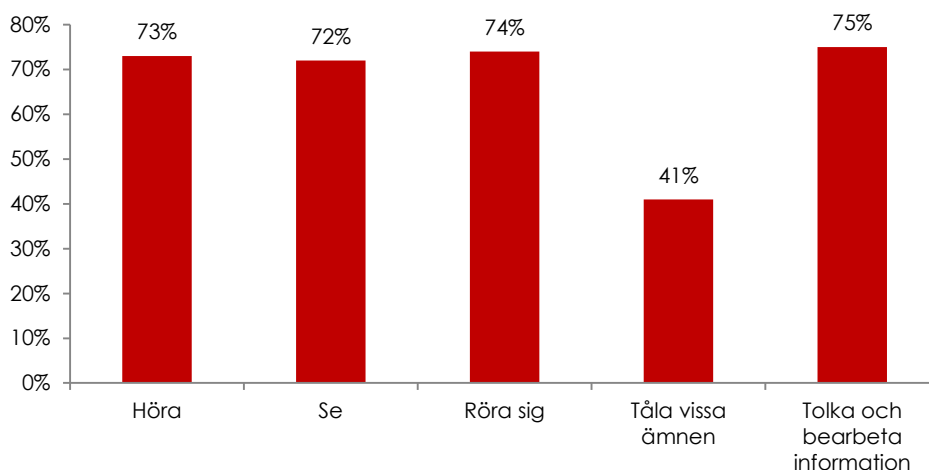

5.5 Tillgänglighet

Bristande tillgänglighet kan försvåra eller rent av omöjliggöra för personer att delta i aktiviteter. Platser och sammanhang som många tar som självklara kan bli otillgängliga för andra. För personer med funktionsnedsättning är det ofta avgörande att verksamheten tagit hänsyn till olika tillgänglighetsaspekter.

Länsstyrelserna har frågat kommunerna om de tar hänsyn till människors olika förmåga att höra, se, röra sig, tåla vissa ämnen samt tolka och bearbeta information när de planerar och genomför samhällsorienteringen. Enligt svaren har cirka 72-75 procent av kommunerna tagit hänsyn till fyra av fem faktorer. Det är en mindre andel, 41 procent, som anger att de tagit hänsyn till människors olika förmåga att tåla vissa ämnen.

Figur 12. Andel kommuner som tagit hänsyn till deltagares olika förmåga att höra, se, röra sig, tåla vissa ämnen, tolka och bearbeta information

Källa: Svar från 240 kommuner på länsstyrelsernas uppföljningsenkät 2014.

Från och med den 1 januari 2015 är bristande tillgänglighet diskriminering enligt Diskrimineringslagen (2008:567). Med bristande tillgänglighet avses:

”att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att sådana åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning (...)²⁷”

I denna uppföljning har det inte gjorts någon granskning av hur kommunerna går till väga när de integrerar ett tillgänglighetsperspektiv i samhällsorienteringen. Ett instrument som kan användas för att perspektivet inte ska glömmas bort är den plan som varje kommun ska ha för verksamheten.

5.6 Kommunala planer och utvärderingar

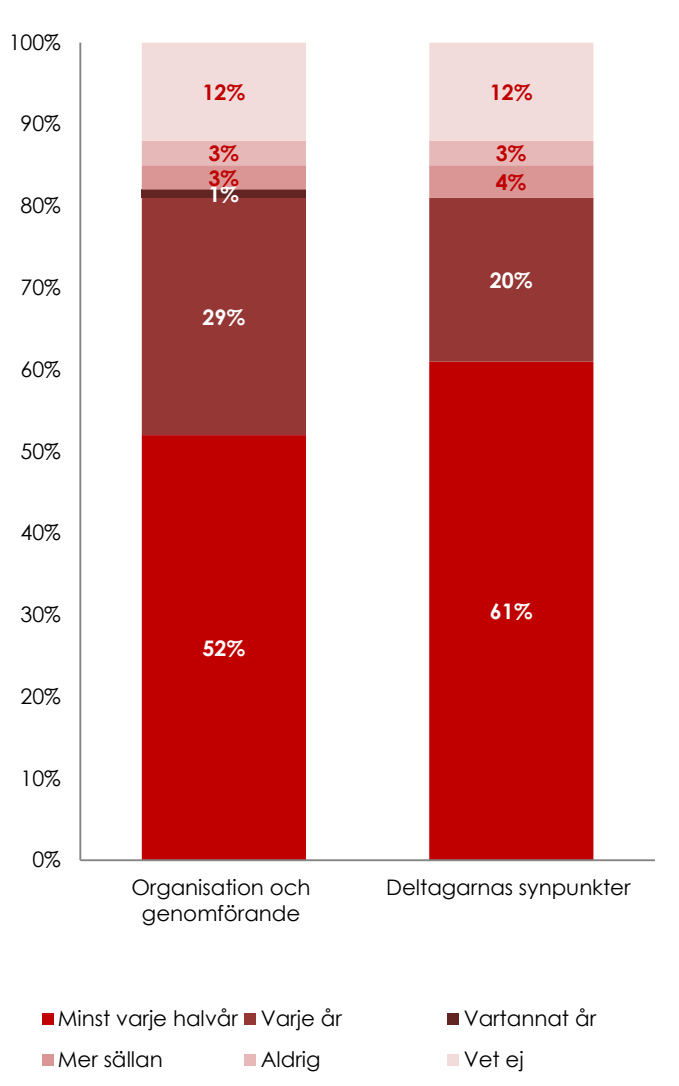
Alla kommuner ska ha en plan för samhällsorienteringen där innehåll och omfattning anges. Planen ska revideras när behov uppstår.²⁸ Liksom förra året anger 85 procent av kommunerna att de har en plan och 15 procent att en sådan saknas.

²⁷ Diskrimineringslag 2008:567

Planen kan också vara ett instrument för att analysera olika gruppers förutsättningar att delta i samhällsorienteringen. Att synliggöra funktionsnedsattas behov i planen kan ge förutsättningar för en ökad tillgänglighet och ett jämställdhetsperspektiv skulle kunna bidra till ökade möjligheter för kvinnor och män att delta på lika villkor. Att tillgången till barnomsorg ofta påverkar kvinnors väntetid till samhällsorientering tyder på att ett sådant perspektiv behövs.

Utvärdering är en förutsättning för att det ska finnas kunskap om hur samhällsorienteringen fungerar och vilka eventuella förändringar som behöver göras. Länsstyrelserna har både frågat kommunerna om de utvärderar samhällsorienteringen ur ett organisatoriskt perspektiv och ur ett deltagarperspektiv. De allra flesta kommuner anger att de utvärderar båda aspekterna av samhällsorienteringen. Andelen som utvärderar deltagarnas synpunkter minst en gång om året är lika stor som andelen som utvärderar organisationen och genomförandet (81 procent).

Figur 13. Frekvens i genomförande av utvärderingar

Källa: Svar från 240 kommuner på länsstyrelsernas uppföljningsenkät 2014

²⁸ Förordning (2010:1138) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare

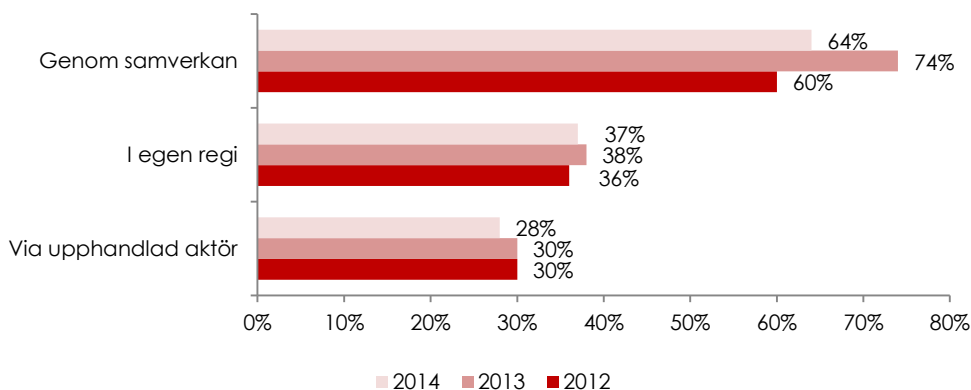
6. Samverkan

Sedan förordningen om samhällsorientering trädde i kraft har det skett en stor utveckling inom samhällsorienteringen. Mycket av utvecklingen har skett genom samverkan mellan flera olika aktörer, både på lokal, regional och nationell nivå. I detta kapitel beskrivs hur den befintliga samverkan upplevs idag och vilka utvecklingsbehov som finns. De citat som finns i kapitlet är hämtade från svaren på den enkät som länsstyrelserna skickat till samtliga kommuner i landet (se kapitel 2).

6.1 Samverkan kring genomförande

När kommunerna anger hur de organiserar samhällsorienteringen blir det tydligt att samverkan är en central faktor för verksamheten. Jämfört med förra året har visserligen andelen kommuner som anger att de samverkar med andra kommuner minskat. Förra året angav 74 procent detta svarsalternativ och i år var andelen 64 procent. Ändå är det fortfarande en majoritet av kommunerna som anger att de samverkar med andra. Andelen kommuner som anger att de ger samhällsorientering i egen regi har inte ökat i samma takt som andelen som anger att de samverkar minskat. I stället är det fler kommuner som endast anger ett svarsalternativ gentemot förra året då fler angav en kombination av anordnings-sätt.

Figur 14. Organiserande av samhällsorienteringen

Källa: Svar från 240 kommuner på länsstyrelsernas uppföljningsenkät 2014.

Andelen kommuner som upphandlar samhällsorienteringen har i princip varit konstant sedan 2012, i år uppgår 28 procent detta svarsalternativ. Det är både enskilda kommuner som gör upphandlingar på egen hand och kommuner som går samman och gör en gemensam upphandling. Genom Centrum för samhällsorientering i Stockholms län har 26 kommuner exempelvis gått samman och gjort en gemensam upphandling.

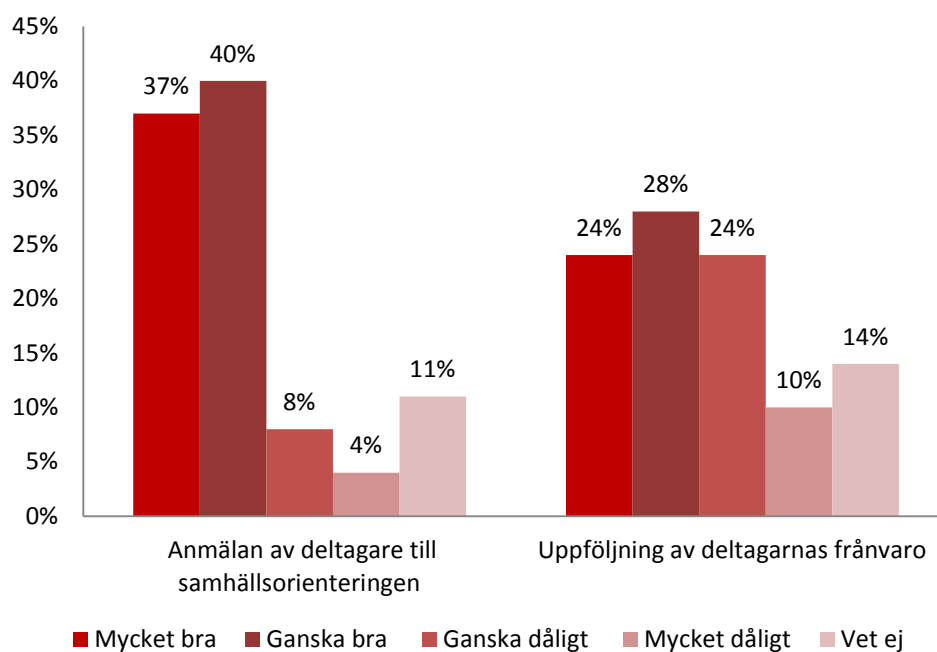
6.2 Samverkan mellan kommuner och Arbetsförmedlingen

Eftersom Arbetsförmedlingen ska samordna individens etableringsplan och kommunen är ansvarig för vissa av aktiviteterna som ingår i planen är det viktigt att det finns en fungerande samverkan mellan dessa aktörer.

I förra årets undersökning uppmärksammade länsstyrelserna att flera kommuner ansåg att det fanns brister i hur anmälan av deltagare till samhällsorienteringen gick till. Även kring uppföljningen av frånvaro upplevde vissa kommuner att rutinerna brast. För att få en bild av hur vanliga dessa åsikter är har länsstyrelserna frågat samtliga kommuner hur samverkan med Arbetsförmedlingen fungerar när det gäller anmälan och uppföljning av frånvaro.

Kommunernas svar indikerar att samverkan ofta fungerar bra, åtminstone i vissa avseenden. Det är fler som upplever att samverkan kring anmälan fungerar bra än samverkan kring uppföljning av frånvaro.

Figur 15- Samverkan med Arbetsförmedlingen

Källa: Svar från 240 kommuner på länsstyrelsernas uppföljningsenkät 2014.

Om rutinerna för anmälan och/eller uppföljning av frånvaro brister finns det risk att deltagare som borde delta i samhällsorienteringen inte gör det. Bristande rutiner kan också vara en bidragande faktor till varför vi idag har osäkra uppgifter om hur många som deltar i samhällsorientering (se även kapitel 3).

Resultatet av uppföljningen tyder på att den lokala samverkan fungerar bra på vissa håll medan den fungerar mindre bra på andra. Där samverkan är god bör det finnas rutiner som med fördel skulle kunna spridas till övriga delar av landet.

Samordning och samverkan kräver naturligtvis ett aktivt deltagande från båda aktörer. Därför är det oroväckande att flera kommuner menar att den lokala samverkan blir lidande av etableringshandläggares höga arbetsbelastning.

”AF har en mycket hög arbetsbelastning vilket kan försvåra kommunikationen.”

”Vi upplever en orimlig belastning på etableringshandläggarna på Af vilket påverkar samverkansmöjligheter. (...) Vid lägre belastning kanske detta kunde bli en ömsesidighet/samverkan men i dagsläget ser vi inga som helst möjligheter eller egentlig vilja från Af.”

”Att det finns fler etableringshandläggare tillsatt i vår kommun, det har inte funnits någon nu sedan i början av sommaren. Att etableringshandläggarna har tid att prata och träffa deltagare. Nu har de inte ens tid för inskrivningssamtalen.”

En annan faktor som försvårar samverkan är när verksamheten prioriteras olika högt av olika aktörer. När det gäller samhällsorienteringen upplever vissa kommuner att den prioriteras högt medan andra menar att det är en verksamhet som ständigt får stå tillbaka när andra insatser prioriteras.

”Af:s uppdrag gör att jobb, eller jobbfrämjande åtgärder, alltid ska gå först. Det medför att personer som lyckas hitta praktik/jobbs/utb./annat går miste om sin rätt till SO.”

”AF har även låtit ett antal deltagare gå SO på 50-75% pga studier, praktik m.m.”

Enligt lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare ska samhällsorientering vara en obligatorisk insats i etableringsplanen. Därför bör samtliga aktörer se det som en prioriterad uppgift att få till ett samarbete där insatsen kan kombineras med andra insatser, utan att dessa krockar med varandra. Ofta omfattar samhällsorienteringen enbart 60 timmar, vilket bör göra det till en relativt enkel aktivitet att få in i en etableringsplan.

6.3 Regional samverkan

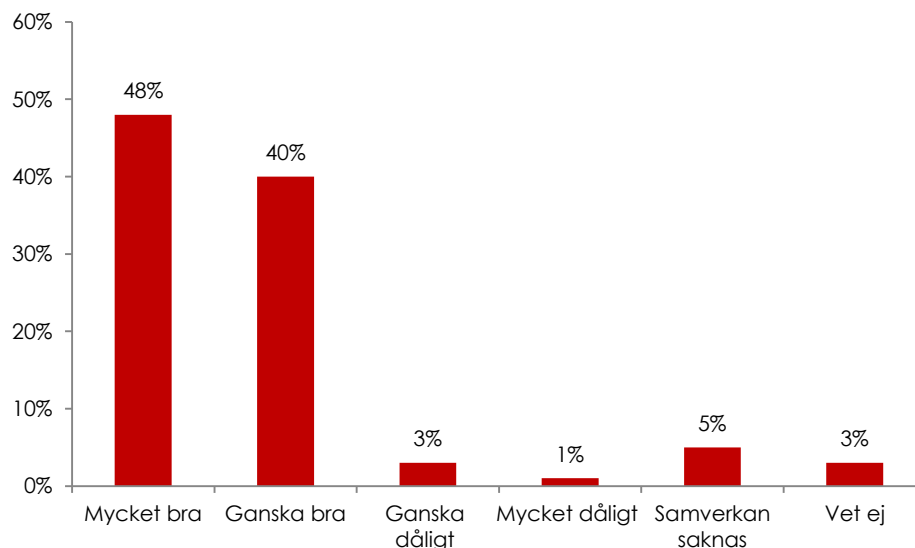
I princip samtliga län finns en regional samverkan kring samhällsorientering. Ofta har kommuner gått samman för att genomföra en gemensam verksamhet. Även utbildningar och nätverksträffar är vanliga på regional nivå. Länsstyrelserna har i uppdrag att främja och stödja samarbete mellan kommuner om samhällsorientering.²⁹

En stor andel (88 procent) upplever att den regionala samverkan fungerar mycket eller ganska bra.

---

²⁹ Förordning (2010:1138) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare

Figur 16. Hur den regionala samverkan upplevs

Källa: Svar från 240 kommuner på länsstyrelsernas uppföljningsenkät 2014.

När kommunerna får frågan om hur länsstyrelserna kan bidra till en bättre regional samverkan är det många som lyfter samordning av nätverk och utbildningsinsatser. Många menar att detta är insatser som finns redan idag och vill att länsstyrelserna fortsätter att utveckla dessa, andra menar att de saknas och önskar att de initieras.

Det är också många kommuner som önskar stöd från länsstyrelserna i arbetet med att nå den utökade målgruppen. Idag har kommunerna ansvaret att aktivt arbeta för att nå målgruppen och motivera dem att delta.³⁰ Det låga deltagarantal som kommunerna rapporterar in tyder dock på att arbetet inte kommit igång i tillräckligt stor utsträckning (se även kapitel 4). Det kan vara en förklaring till varför flera efterfrågar statligt stöd. Redan 2013 tog länsstyrelserna fram ett informationsmaterial om samhällsorienteringen. Materialet finns på nio språk och alla kommuner som önskar kan ladda ner det via samverkansytan på www.informationsverige.se.

6.4 Nationell samverkan

Precis som det har utvecklats en lokal och regional samverkan kring samhällsorientering har flera utvecklingsarbeten skett på nationell nivå. Under 2011 hade länsstyrelserna möjlighet att fördela medel³¹ till insatser som ansågs gynna den nationella utvecklingen av samhällsorienteringen. Resultaten från insatserna var goda. Bland annat utvecklade Viadidakt³² en webbaserad samhällsorientering som idag används av många kommuner (se även kapitel 5.2.1). Skaraborgs kommunalförbund fick medel för att översätta och utveckla deltagarmaterialet ”Om Sverige” som tagits fram av Göteborgs Stad och Länsstyrelsen i Västra Götalands län, materialet finns idag på 11 språk. Uppsala kommun fick medel för att utveckla dialogmaterialet ”Va med” som fått stor spridning i landet. Länsstyrelserna tog en

³⁰ Lag (2013:156) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare

³¹ Enligt 37§ förordning (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar har länsstyrelserna möjlighet att lämna ersättning till kommuner och kommunalförbund för insatser för att skapa beredskap och tillräcklig mottagningskapacitet.

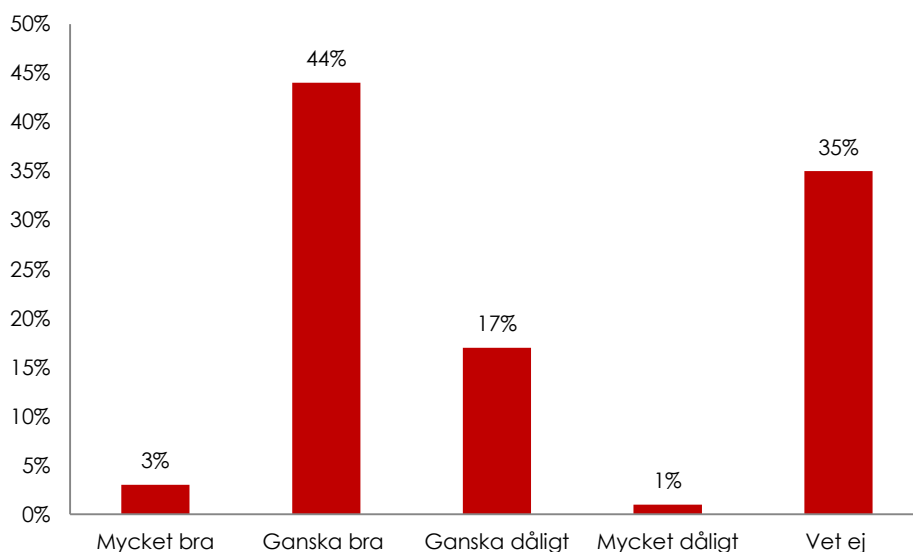
³² Viadidakt är en gemensam förvaltning för arbetsmarknad, integration och vuxnas lärande i Katrineholms och Vingåkers kommuner.

aktiv roll i den nationella samverkan genom att samordna de olika projekten. Det gjorde att utvecklingsinsatserna kunde dra nytta av varandra.

Sedan de nationella projekten avslutades är länsstyrelsernas bild att den nationella samordningen och utvecklingsarbetet försvagats och blivit allt mer otydligt.

När kommunerna tillfrågades angav tre procent att samverkan på nationell nivå fungerar mycket bra medan 44 procent uppgav att den fungerar ganska bra. Hela 35 procent svarade att de inte vet, vilket kan ses som ett tecken på att nationella utvecklingsinsatser inte fått spridning till hela landet.

Figur 17. Hur den nationella samverkan upplevs

Källa: Svar från 240 kommuner på länsstyrelsernas uppföljningsenkät 2014.

De senaste två åren har de nationella aktiviteterna främst inriktats på erfarenhetsutbyte och kompetensutveckling. Aktiviteterna har kunnat ordnas genom att enskilda kommuner eller länsstyrelser tagit initiativ till dem. Under 2013 anordnade samhällsorienteringen och Länsstyrelsen i Västernorrland en nationell konferens. I februari 2014 var det Centrum för samhällsorientering i Stockholms län tillsammans med Göteborgs stad, Regionförbundet Östsam, Regionalförbundet i Kalmar län, Skaraborgs kommunalförbund, Viadidakt, Umeå kommun och länsstyrelserna som bjöd in till en nationell konferens. Länsstyrelsernas bild är att dessa initiativ varit viktiga för samhällsorienteringen. Genom dem kan goda exempel få spridning och en samsyn kring verksamheten skapas. Den 3-4 juni 2015 planeras nästa nationella konferens, denna gång är det länsstyrelserna och projekt MILSA³³ som står som anordnare. Konferensen kommer handla om både samhällsorientering och hälsokommunikation, två verksamheter som har många beröringspunkter (se också kapitel 5.4).

Länsstyrelserna bedömer dock att det behövs mer än enstaka konferenser för att utvecklingen inom samhällsorienteringen ska komma deltagare i hela landet till gagn. Nationell samordning och nationella utvecklingsinsatser behöver ske på ett mer strukturerat och

³³ MILSA (forskningsbaserad stödplattform för migration och hälsa) är ett utvecklingsprojekt kopplat till Partnerskap Skåne och finansierat av den Europeiska flyktingfonden.

långsiktigt sätt. För att få kommunernas bild av vilka frågor som är mest angelägna att samarbeta kring nationellt bjöd länsstyrelserna i augusti 2014 in till en dialogträff. Under träffen deltog 13 kommuner, SKL samt representanter från länsstyrelsernas fokusgrupper för samhällsorientering och hälsa. Under träffen lyftes bland annat behov av att samverka kring erfarenhetsutbyte, material, små språk, utvärdering samt utbildningar för samhällskommunikatörer.

Erfarenhetsutbyte

Det fanns en samsyn kring vikten av att få träffas och utbyta erfarenheter. Genom kontinuerliga möten mellan verksamheter i landet skapas möjlighet att dra nytta av varandras erfarenheter. Det utvecklas också större samsyn kring verksamheten, vilket är viktigt om deltagare i olika delar av landet ska få en likvärdig samhällsorientering.

Material

Redan idag finns mycket material framtaget inom samhällsorientering, dessa behöver kontinuerligt uppdateras och utvecklas. För att kunna dra nytta av varandras erfarenheter menar flera kommuner att det behövs en materialbank där allt material går att hitta. Till viss del kan samverkansytan på informationsverige.se fylla det behovet men det finns behov av att utveckla sidan och göra den mer användarvänlig.

Små språk

Både stora och små kommuner kan ha svårt att rekrytera samhällskommunikatörer på mindre språk. Detta skulle kunna underlättas genom en nationell plattform. Där skulle kommunerna både kunna lägga upp information om den egna verksamheten och söka efter andra kommuner som exempelvis bedriver samhällsorientering på ett visst språk. Genom olika typer av distanslösningar samverkar många kommuner redan idag kring mindre språk.

Utvärdering

Kommunerna lyfte behovet av utvärderingar inom samhällsorientering. Det behövs för att vi ska veta om målen med samhällsorienteringen nås. Att komma på bra metoder för utvärdering är dock inte helt lätt, därför önskar kommunerna en samverkan kring området. Om utvärderingarna görs på samma sätt i hela landet blir det också möjligt att jämföra olika metoder och verksamheter med varandra.

Utbildning för samhällskommunikatörer

Många kommuner ser behov av att stärka samhällskommunikatörernas yrkesroll. Ett medel för detta är utbildning. Dels ser kommunerna behov av att samverka för att få till stånd grundutbildningar för samhällskommunikatörer och dels ser de behov av gemensamma fortsättningsutbildningar. Kanske kan en digital sådan utvecklas?

Länsstyrelserna ser behov av att stärka den nationella samordningen kring samhällsorientering. Utan en nationell samsyn och samverkan finns det risk att kvalitén i samhällsorienteringen blir allt mer ojämn i olika kommuner. Redan idag upplever länsstyrelserna att utvecklingen kommit olika långt i olika delar av landet. Medan vissa kommuner har svårt att överhuvudtaget erbjuda samhällsorientering på modersmål har andra kommit långt i såväl metod- som materialutveckling. Det behövs en samordning för att utvecklingsarbetet ska få spridning till hela landet. Länsstyrelserna har tidigare tagit en roll som samordnare av det

nationella utvecklingsarbetet. När förutsättningarna för att bevilja § 37-medel för nationella utvecklingsinsatser inom samhällsorientering upphörde så minskade dock länsstyrelsernas möjlighet att påverka kvalitén och samordningen inom samhällsorientering. Samtidigt blev länsstyrelsernas integrationsuppdrag mer omfattande, bland annat som följd av en ökad migration till Sverige. Om länsstyrelserna ska kunna fortsätta driva ett nationellt utvecklingsarbete inom samhällsorientering bedömer vi därför att resurserna för arbetet behöver öka. Flera kommuner instämmer i önskemålet om en tydligare nationell samordning.

”Länsstyrelsen bör få ett tydligare uppdrag vad det gäller hur de skall vara delaktiga i det nationella arbetet.”

”Som det är nu sitter varje kommun för sig och gör samma arbete parallellt, med att fylla SO med ett innehåll. Gissningsvis blir det ett innehåll med varierande kvalitet.”

”En nationell samordnare som är anställd av Arbetsmarknadsdepartementet eller länsstyrelserna gemensamt.”

7. Samhällskommunikatörer

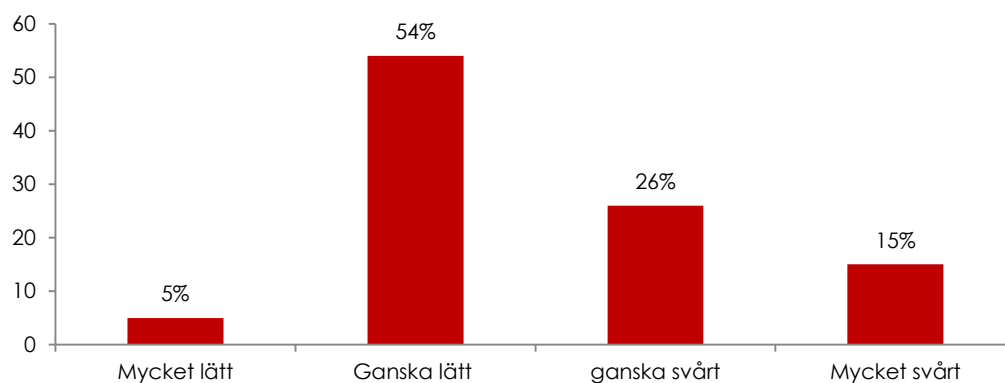
Samhällskommunikatörerna spelar en central roll i samhällsorienteringen. Det är de som under minst 60 timmar ska bidra till att nyanlända får en grundläggande förståelse för det svenska samhället och en grund för fortsatt kunskapsinhämtning.

Detta kapitel handlar om kommunernas möjlighet att rekrytera samhällskommunikatörer samt deras anställningsförhållanden.

7.1 Rekrytering

Tillgången till samhällskommunikatörer är avgörande i anordnandet av samhällsorientering. Av kommunernas svar på länsstyrelsernas enkät framgår att tillgången till samhällskommunikatörer varierar i landet. Medan 59 procent anger att det är ganska eller mycket lätt att rekrytera samhällskommunikatörer anger 41 procent att det är ganska eller mycket svårt.

Figur 18. Kommunernas bedömning av möjligheten att rekrytera samhällskommunikatörer

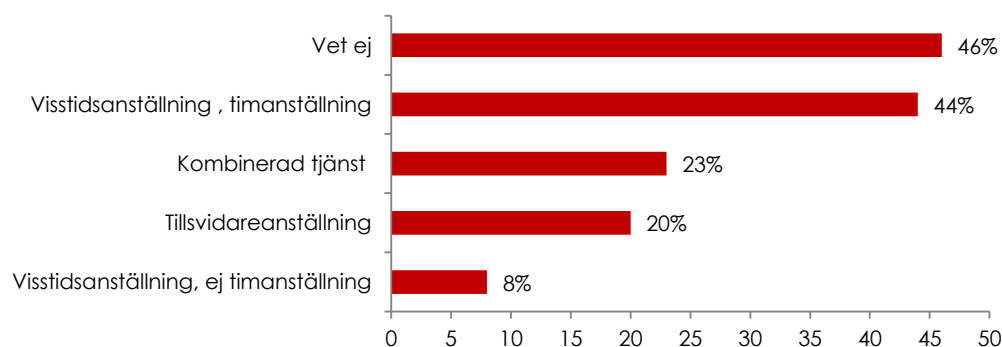
Källa: Svar från 240 kommuner på länsstyrelsernas uppföljningsenkät 2014.

Det syns inga tydliga samband mellan möjligheten att rekrytera samhällskommunikatörer och kommunstorlek, länsstillhörighet eller antal deltagare i verksamheten. Däremot är det vanligare att kommuner där tillsvidareanställningar förekommer anger att det är lätt att rekrytera samhällskommunikatörer än kommuner som endast har visstidsanställningar.

7.2 Anställningsförhållanden

Timanställning är den vanligaste anställningsformen för samhällskommunikatörer, 44 procent av kommunerna anger att denna anställningsform förekommer (figur 19). I princip alla andra kommuner anger att de inte vet vilka anställningsformer som förekommer, vilket kommer sig av att kommunen köper samhällsorienteringen av en extern aktör. Ett fåtal kommuner anger att det endast förekommer kombinerade tjänster och en kommun att tillsvidareanställning är den enda formen som förekommer.

Det är vanligt att kommunerna använder sig av olika anställningsformer. Kanske finns möjlighet att tillsvidareanställa någon medarbetare även om övriga anställs på timmar.

Figur 19. Anställningsformer för samhällskommunikatörer

Källa: Svar från 240 kommuner på länsstyrelsernas uppföljningsenkät 2014. Svartalernativet vet ej har bland annat angetts av kommuner som köper samhällsorientering av extern aktör och som därmed inte själva rekryterar samhällskommunikatörer.

Otrygga anställningsvillkor, såsom timanställning ofta är, leder till att omsättningen bland samhällskommunikatörer är hög i många kommuner. Flera kommuner uttrycker oro över framtida möjligheter att rekrytera och behålla kompetenta medarbetare. När nya medarbetare ständigt behöver rekryteras och utbildas riskerar kvalitén i verksamheten att bli lidande. I samband med förra årets uppföljning gjorde länsstyrelserna intervjuer med flera samhällskommunikatörer, de beskrev då sin arbetssituation som stressande. Även om de gillade sina arbeten så uttryckte de en stor oro över att inte veta hur många uppdragen blir, eller när de ges.³⁴

Även om kommunerna ser ett behov av att erbjuda bättre anställningsförhållanden försvåras det av att uppdragen inom samhällsorientering ofta inte räcker till heltidstjänster. Dessutom varierar behoven av språkkompetens, allteftersom språken bland målgruppen förändras.

Samtidigt som det är svårt att erbjuda heltidstjänster och tillsvidareanställningar för samhällskommunikatörer finns det ett stort behov av språkkompetens även i andra kommunala verksamheter. Att rekrytera studiehandedare på modersmål eller modersmåls lärare kan vara minst lika svårt. Äldrevården är en annan verksamhet där språkkompetens kan vara till stor nytta. De kommuner som bedriver samhällsorientering i egen regi bör därmed vinna på att se över hur kompetens kan användas i flera olika verksamheter.

Några kommuner, 23 procent, anger att det redan idag förekommer att tjänsten som samhällskommunikatör kombineras med andra uppdrag. Länsstyrelserna har kontaktat några av dessa kommuner för att få en bild av vilka uppdrag som kombineras med tjänsten som samhällskommunikatör. Kommunerna har då lyft flera områden, exempelvis: modersmålsundervisning, studiehandedning på modersmål, undervisning i sfi och mottagandet av nyanlända.

En del kommuner har också utökat samhällsorienteringen genom att lägga till fler timmar än de 60 obligatoriska. När omfattningen ökar kan det finnas större möjligheter till tillsvidareanställningar.

Om medarbetare ska kunna arbeta inom flera områden förutsätter det naturligtvis att de uppfyller kompetenskraven för tjänsterna och/eller att de får tillräckligt med kompetensutveckling för att klara de olika uppdragen.

³⁴ Samhällsorientering för nyanlända, länsstyrelsernas gemensamma redovisning 2014

8. Deltagarnas synpunkter och erfarenheter

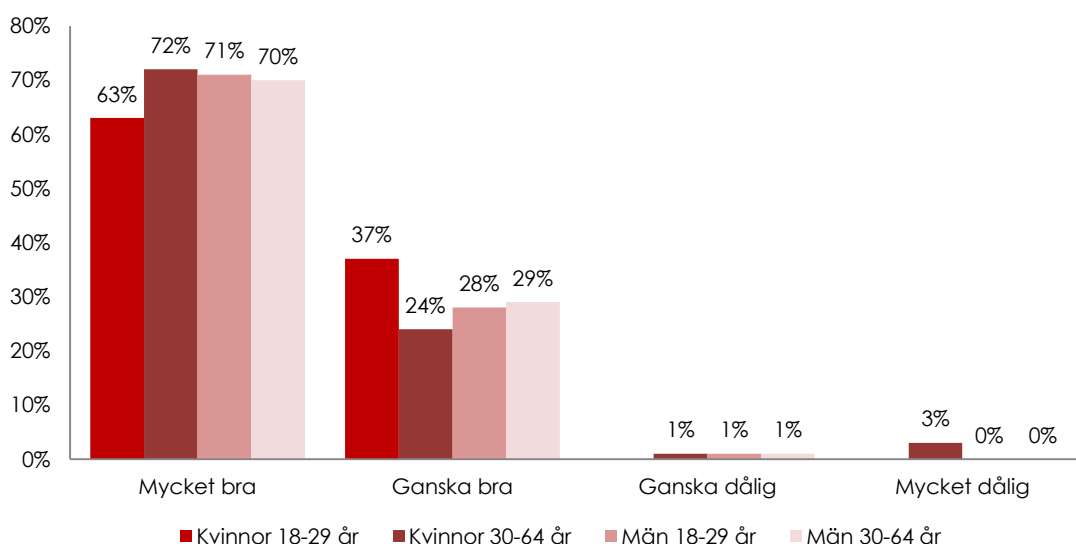
För att fånga deltagarnas erfarenheter och synpunkter om samhällsorienteringen har en enkätuppföljning genomförts.

Det är tredje året i rad som länsstyrelserna använder sig av en enkät för att fråga deltagarna hur de upplever samhällsorienteringen. I princip har frågorna varit desamma under de tre åren. Urvalet av deltagare har dock gjorts på olika sätt olika år, vilket gör det svårt att jämföra resultaten över tid. Nedan presenteras enbart resultaten från årets undersökning. Vill läsaren ta del av tidigare års resultat går dessa att finna i länsstyrelsernas rapporteringar från 2013 och 2014.³⁵

8.1 Högt betyg

Samhällsorienteringen får högt betyg när deltagarna tillfrågas. Nästan samtliga anger att de är mycket eller ganska nöjda med den samhällsorientering de deltagit i. 69 procent av de tillfrågade deltagarna anser att samhällsorienteringen varit mycket bra. Kvinnor i åldern 18-29 år är den grupp som utmärker sig något gentemot övriga deltagare. Fler i denna grupp ger betyget ganska bra istället för mycket bra.

Figur 20. Deltagares bedömning av samhällsorienteringen som helhet

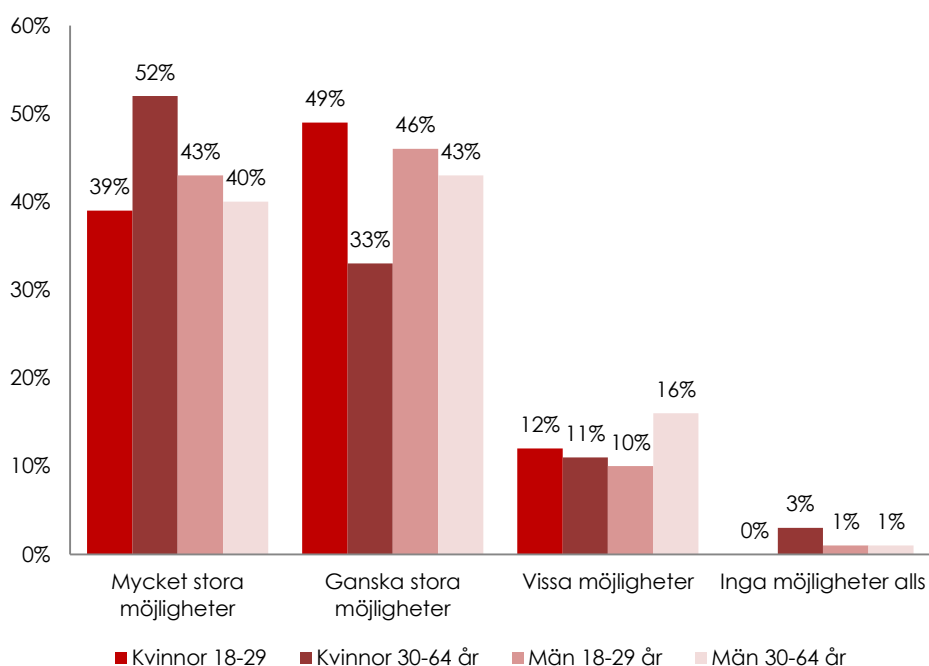
Källa: Svar från 349 personer i länsstyrelsernas enkätuppföljning 2014, riktad till deltagare i samhällsorientering.

³⁵ Samhällsorientering för nyanlända, Länsstyrelsernas gemensamma redovisning 2013 samt 2014.

En central del inom samhällsorienteringen är dialog. Deltagarna ska ges utrymme för dialog och reflektion.³⁶ Även på denna punkt ger många deltagare ett högt betyg till samhällsorienteringen. 85 procent anger att de haft mycket eller ganska stora möjligheter att vara med och diskutera under samhällsorienteringen.

Män och kvinnor i olika åldersgrupper ger i stort samma omdöme om möjligheten till diskussion. Kvinnor i åldern 30-64 år är de som utmärker sig något. I jämförelse med övriga ger de i högre utsträckning betyget mycket stora möjligheter istället för ganska stora möjligheter.

Figur 21. Deltagares bedömning av möjligheten att vara med och diskutera under samhällsorienteringen

Källa: Svar från 349 personer i länsstyrelsernas enkätuppföljning 2014, riktad till deltagare i samhällsorientering.

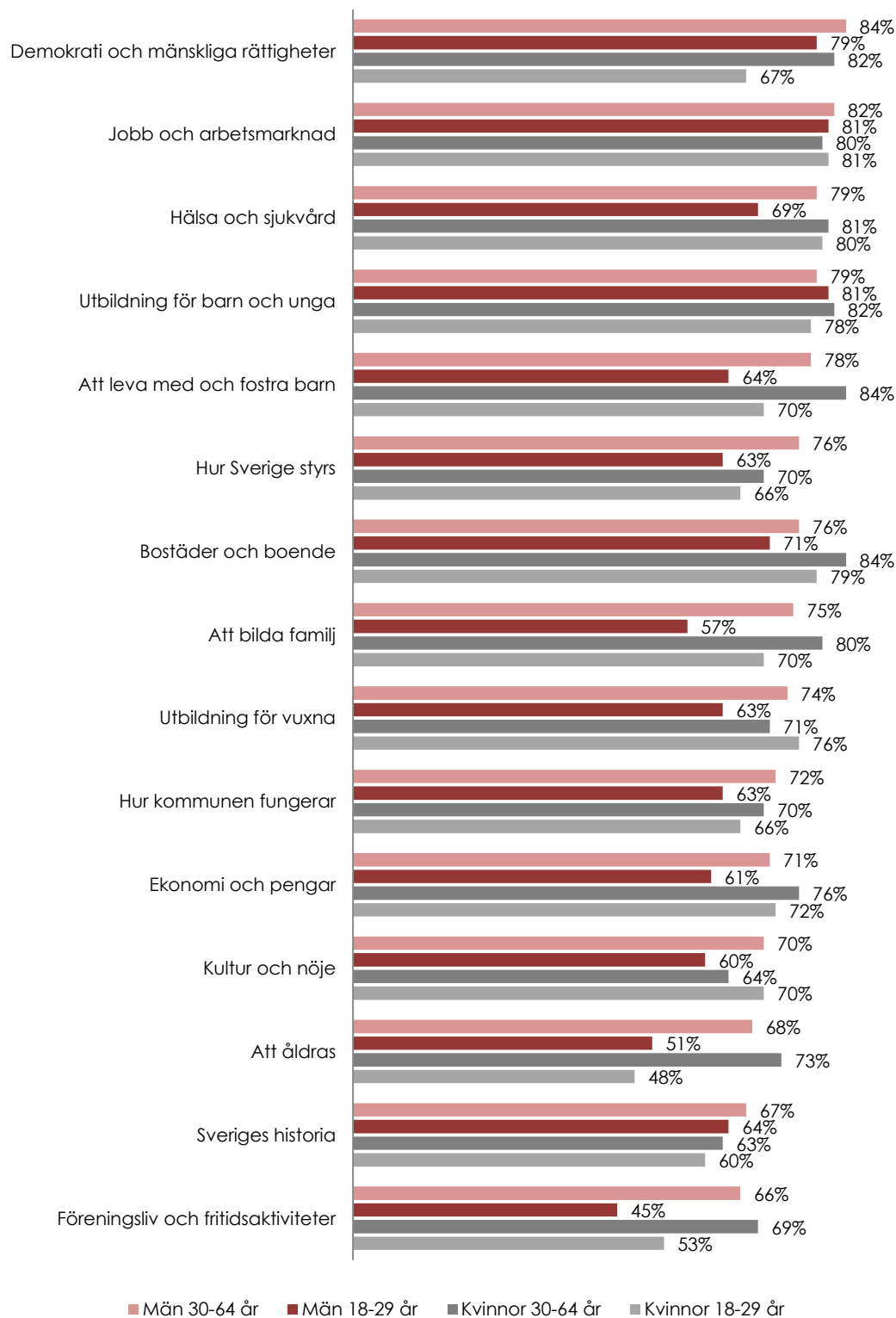
Även om de allra flesta deltagare upplever att de haft möjlighet att vara med och diskutera under samhällsorienteringen finns det de som angett att möjligheterna varit små eller att det inte funnits några alls. För att målet om en samhällsorientering präglad av dialog och reflektion ska nås är det viktigt att fortsätta utveckla metoder som ger sådana förutsättningar. Likaså är det viktigt med kontinuerliga utvärderingar av redan existerande metoder.

8.2 Deltagarnas syn på olika ämnen

Samhällsorienteringen behandlar många olika ämnen och aspekter av samhället. Länsstyrelserna har frågat vilka ämnesområden som deltagarna upplevt som viktigast. Nedan presenteras hur stor andel inom respektive grupp som klassat ett ämnesområde som mycket viktigt.

³⁶ Förordning (2010:1138) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare

Figur 22. Andel deltagare som ser respektive ämne som mycket viktigt

Källa: Svar från 349 personer i länsstyrelsernas enkätuppföljning 2014, riktad till deltagare i samhällsorientering.

Vilka ämnen som anses viktiga skiljer sig till viss del åt mellan olika åldersgrupper samt mellan kvinnor respektive män. Ämnen som ”föreningsliv och fritidsaktiviteter” samt ”att

åldras” klassas i högre grad som mycket viktiga av deltagare i åldern 30-64 år än av deltagare i åldern 18-29 år. Samma sak gäller ämnena ”att bilda familj” och ”att leva med och fostra barn”. När det gäller de två senare ämnena skiljer sig även kvinnornas syn från männens. Kvinnor i åldern 30-64 år är de som i högst grad håller dem för mycket viktiga, medan män i åldern 18-29 år är de som i lägst utsträckning gör det.

Det kan finnas flera olika förklaringar till skillnaderna mellan kvinnor och mäns åsikter, liksom olika åldersgruppers. Ämnen kan upplevas olika viktiga i olika skeenden i livet. Det kan också hänga ihop med vilka andra forum för information som finns. Om deltagare upplever att de får information om ett ämne i andra sammanhang kan det upplevas som mindre viktigt att få det under samhällsorienteringen. Hur viktiga ämnena klassas kan också påverkas av vilket innehåll och upplägg som ämnesområdet fått under samhällsorienteringen. I denna undersökning har ingen analys av bakomliggande orsaker gjorts, därför kan vi bara anta vilka faktorer som påverkar viktningen av ämnen.

9. Slutsatser och åtgärdsförslag

Det här är fjärde året som länsstyrelserna följer upp samhällsorienteringen. Under denna tid har det skett en stor utveckling inom verksamheten. Mycket tack vare den regionala och nationella samverkan som vuxit fram på området. Genom den har fler deltagare fått samhällsorientering på modersmål än vad som hade varit möjligt om varje kommun hade organiserat verksamheten i egen regi. Samverkan har också lett till att material och metoder som tagits fram fått spridning i landet. Även om mycket positivt skett konstaterar vi också att det finns fortsatta utvecklingsområden. Nedan tar vi upp sex områden som vi bedömer som viktiga att arbeta vidare med.

Uppföljning av deltagande

Idag finns ingen säker nationell statistik över deltagandet i samhällsorientering. Utan tillförlitlig statistik på området är det svårt att följa utvecklingen av verksamheten. Länsstyrelserna ser behov av två åtgärder för att det ska vara möjligt att följa samhällsorienteringen och möjliggöra en utveckling inom verksamheten.

1. Arbetsförmedlingens system för registrering av deltagare behöver förbättras.
2. Det behövs ett enhetligt nationellt system för den statistik som kommunerna är skyldiga att föra inom samhällsorientering.

Ökat deltagande

Eftersom statistiken på området är osäker vet vi inte hur många som har rätt till samhällsorientering som faktiskt får del av insatsen. Denna uppföljning visar dock att det åtminstone finns två grupper som sällan nås av samhällsorienteringen, eller som nås av den senare än vad som är förenligt med intentionerna i regelverken.

1. **Den utökade målgruppen:** den 1 maj 2013 utökades målgruppen till att även omfatta vissa anhöriginvandrare. De uppgifter som kommunerna redovisar tyder dock på att det än så länge är ovanligt att denna grupp deltar. För att öka deltagandet i gruppen anser länsstyrelserna att:
  - kommunerna behöver utvärdera de metoder som används för att marknadsföra samhällsorienteringen.
  - de arbetssätt som idag nått framgång behöver spridas till övriga landet.
  - information om samhällsorientering bör ingå i Migrationsverkets kommunikation med målgruppen.
2. **Nyanlända som fått uppehållstillstånd och bor kvar i anläggningsboenden:** enligt länsstyrelsernas erfarenheter behöver denna grupp få samhällsorientering i ett tidigare skede än idag. För att detta ska vara möjligt behöver ersättningssystemet till kommunerna ändras, precis som det redan gjorts för sfi. Det behöver också bli möjligt för personer som deltar i samhällsorienteringen under tiden de vistats på anläggningsboende att tillgodoräkna sig insatsen när de senare börjar sin etableringsplan. Idag anges samhällsorienteringen som en obligatorisk del i etableringsplanen. Om personer får insatsen

redan innan etableringsplanen upprättas måste det vara möjligt att tillgodoräkna sig denna.

Samhällsorientering på modersmål

De allra flesta kommuner ger samhällsorienteringen på modersmål. Men 11 procent anger att de främst ger insatsen med hjälp av tolk eller på lätt svenska. Dessa kommuner samverkar i lägre grad med andra kommuner än de som ger samhällsorientering på modersmål. Det är också ovanligare att denna grupp använder sig av distansundervisning. För att fler deltagare ska få samhällsorientering på sitt modersmål bedömer länsstyrelserna att dessa kommuner behöver se över möjligheten till samverkan med andra samt möjligheten till distansundervisning.

Säkerställa en hög och jämn kvalitet i hela landet

Länsstyrelsernas bild är att utvecklingen inom samhällsorientering kommit olika långt i olika delar av landet. Medan en del kommuner har svårt att ens erbjuda samhällsorientering på modersmål driver andra ett kontinuerligt arbete för att utveckla metoder och material för verksamheten. För att deltagare i olika delar av landet ska ha möjlighet att på ett jämlikt sätt delta i en samhällsorientering med hög kvalitet behövs en nationell samsyn kring verksamheten. Länsstyrelserna ser två möjliga vägar för att säkerställa en nationell samordning.

1. Främja en ökad nationell samverkan på området för en jämnare kvalitet. Länsstyrelserna har i uppdrag att verka för samarbete mellan kommuner inom samhällsorientering. På många håll har det utvecklats en regional samverkan kring verksamheten. Länsstyrelserna har också bidragit till metod- och materialutveckling, bland annat genom att fördela § 37-medel till kommuner som arbetat med detta. I dagsläget är dock länsstyrelsernas resurser inom integrationsområdet begränsade. Om länsstyrelserna fortsättningsvis ska kunna bidra till en strukturerad samordning kring samhällsorientering på nationell nivå behöver resurserna öka.
2. Säkerställa en hög och jämn kvalitet genom ett kunskaps- och tillsynsuppdrag för samhällsorienteringen.

Samhällskommunikatörens kompetens

Kvalitén i samhällsorienteringen är på många sätt beroende av att det finns kompetenta samhällskommunikatörer. Idag har de flesta samhällskommunikatörer timanställningar vilket leder till en hög omsättning inom gruppen. Många kommuner känner en oro inför att inte kunna behålla eller rekrytera tillräcklig kompetens framöver. För att motverka detta behöver yrkesrollen som samhällskommunikatör utvecklas. Kommunerna måste också se över möjligheten att erbjuda säkrare anställningsförhållanden, till exempel genom att kombinera uppdrag som samhällskommunikatör med andra kommunala arbetsuppgifter.

Etablering utan hälsa är omöjligt

En migrationsprocess på grund av flykt för med sig ett antal hälsorelaterade riskfaktorer som sammantaget ofta har en avgörande negativ påverkan på individens förutsättningar för etablering i samhället och deltagande på arbetsmarknaden.

Målgruppsanpassad hälsokommunikation på modersmålet är ett erkänt tillvägagångssätt för att öka individens makt över den egna hälsan och bör enligt länsstyrelserna vara en del av den nyanländes etableringsplan.

Redan idag finns hälsokommunikation på modersmål i flertalet kommuner. För att alla nyanlända ska få del av insatsen behöver dock de påbörjade utvecklingsprocesserna stödjas av nationella riktlinjer. Dessa bör ha sin utgångspunkt i de rekommendationer som arbetas fram och det fortsatta utvecklingsarbetet inom plattformen MILSA samt de nationella arbetsgrupper som finns kring nyanländas hälsa.

Bilaga 1 – Webbenkät till kommuner

Länsstyrelserna har skickat denna webbenkät till samtliga kommuner i landet. Vissa av frågorna har en koppling till varandra. Det gör att kommunernas svar på en fråga kan ha påverkat vilka följdfrågor de får. Alla kommuner har därmed inte svarat på alla frågor.

1. I vilket län ligger er kommun?

2. Hur anordnar er kommun samhällsorientering för nyanlända?

- I egen regi
- Via upphandlad aktör
- Genom samverkan med annan kommun/kommunalförbund eller motsvarande
- Kommunen erbjuder ingen samhällsorientering

3. Varför erbjuder inte er kommun samhällsorientering för nyanlända?

4. Beskriv kort kommunens samverkan med övrig/övriga kommun/kommunalförbund eller motsvarande:

5. Erbjuder er kommun samhällsorientering till nyanlända i den utökade målgruppen som omfattas av Lagen (2013:156) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare?

6. Varför erbjuder inte er kommun samhällsorientering till den utökade målgruppen?

7. Hur/var marknadsför ni samhällsorienteringen för den utökade målgruppen i er kommun?

- Bibliotek
- SFI
- Försäkringskassan
- Skatteverket
- MVC och/eller BVC
- Kommunens hemsida
- Medborgarkontor
- Arbetsförmedlingen
- Föreningslokaler
- Socialtjänsten
- Öppen förskola
- Radio
- TV
- Sociala medier
- Tidningar
- Webbsidor (exkl. kommunens egna)
- Brev till invånare i kommunen
- Vi marknadsför inte samhällsorienteringen

8. För er kommun statistik på ett sådant sätt att det går att urskilja deltagare i samhällsorientering som omfattas av etableringslagen från personer ur den utökade målgruppen?

9. Hur många i er kommun har under perioden 1 oktober 2013 till och med den 30 september 2014 påbörjat samhällsorientering för första gången?

- Kvinnor som omfattas av etableringslagen:
- Män som omfattas av etableringslagen:
- Kvinnor som omfattas av den utökade målgruppen:
- Män som omfattas av den utökade målgruppen:

10. Hur många kvinnor respektive män i er kommun har under perioden 1 oktober 2013 till och med den 30 september 2014 påbörjat samhällsorientering för första gången?

11. Uppskatta hur många av dessa kvinnor och män som tillhör den utökade målgruppen och omfattas av lagen (2013:156) om samhällsorientering för vissa nyanlända.

12. Har er kommun en fastställd plan för samhällsorienteringen?

13. Hur lång är den genomsnittliga väntetiden för nyanlända kvinnor och män från anmälan till påbörjad samhällsorientering?

	0-4 veckor	5-10 veckor	11-20 veckor	21 eller fler veckor	vet ej/ vi erbjuder inte samhällsorientering till denna målgrupp
Kvinnor som omfattas av etableringslagen:	☐	☐	☐	☐	☐
Män som omfattas av etableringslagen:	☐	☐	☐	☐	☐
Kvinnor som omfattas av den utökade målgruppen:	☐	☐	☐	☐	☐
Män som omfattas av den utökade målgruppen:	☐	☐	☐	☐	☐

14. Vilka är de främsta orsakerna till KVINNORNAS väntetider?

- Avvaktar kursstart pga för få deltagare som talar samma språk
- Avvaktar kursstart pga för få deltagare av andra skäl
- Anordnar samhällsorientering under en viss period (t ex sommaren)
- Kö till barnomsorg
- Svårt att samordna samhällsorienteringen med andra insatser
- Svårt att hitta lämpliga samhällskommunikatörer
- Vet ej
- Annat:

15. Vilka är de främsta orsakerna till MÄNNENS väntetider?

- Avvaktar kursstart pga för få deltagare som talar samma språk
- Avvaktar kursstart pga för få deltagare av andra skäl
- Anordnar samhällsorientering under en viss period (t ex sommaren)
- Kö till barnomsorg
- Svårt att samordna samhällsorienteringen med andra insatser
- Svårt att hitta lämpliga kommunikatörer
- Vet ej
- Annat:

16. Hur stor andel av dem som omfattas av etableringslagen slutför samhällsorienteringen inom ett år från att de anmäldes till samhällsorienteringen?

- 0-20%
- 21-40%
- 41-60%
- 61-80%
- 81-100%
- Vet ej

17. Hur stor andel av dem som påbörjar samhällsorientering avbryter den innan den slutförts?

- 0-20%
- 21-40%
- 41-60%
- 61-80%
- 81-100%
- Vet ej

18. Ser ni några skillnader i hur stor andel som avbryter samhällsorienteringen mellan målgruppen som omfattas av etableringslagen respektive den utökade målgruppen?

19. Hur stor andel av dem som påbörjar samhällsorientering avbryter den innan den slutförts inom respektive målgrupp?

	0-20%	21-40%	41-60%	61-80%	81-100%	Vet ej
Bland målgruppen som omfattas av etableringslagen:	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bland den utökade målgruppen:	☐	☐	☐	☐	☐	☐

20. Vilka är de vanligaste orsakerna till att samhällsorienteringen avbryts innan den slutförts?

- Arbete
- Flytt till annan kommun
- Föräldraledighet
- Sjukdom
- Praktik
- Andra insatser prioriteras/krockar med samhällsorienteringen
- Vet ej
- Annat:

21. För den utökade målgruppen:

- Arbete
- Flytt till annan kommun
- Föräldraledighet
- Sjukdom
- Praktik
- Andra insatser prioriteras/krockar med samhällsorienteringen
- Vet ej
- Annat:

22. Vilket språkalternativ är vanligast förekommande att samhällsorienteringen genomförs på?

- Modersmål
- Annat språk som deltagaren behärskar väl
- Svenska med tolk
- Lätt svenska

23. På vilka tider/ vilka sätt erbjuder er kommun samhällsorientering?

- Dagtid
- Kvällstid
- Intensivkurs
- Sommarkurs
- Distanskurs, exv via webb
- Annat:

24. Har ni i planering och genomförande av samhällsorienteringen tagit hänsyn till deltagares olika förmåga att

	Ja	Nej
Höra:	☐	☐
Se:	☐	☐
Röra sig:	☐	☐
Tåla vissa ämnen:	☐	☐
Tolka och bearbeta information:	☐	☐

25. Anordnar er kommun kompletterande samhällsorientering, utöver de 60 timmar som förordningen anger som lägsta gräns?

- Ja, ange det totala antalet timmar som ges:
- Nej

26. Beskriv kort den kompletterande samhällsorienteringen:

27. Har nyanlända i er kommun möjlighet att delta i hälsokommunikation på modersmål?

- Ja, ange hur många timmar hälsokommunikationen omfattar:
- Nej

28. Hur bedrivs hälsokommunikationen?

- Inom ramen för samhällsorienteringen, som en del i de 60 timmar som förordningen ställer som krav
- I direkt anslutning till samhällsorienteringen men utöver de 60 timmar som förordningen ställer som krav
- Som en egen insats, separat från samhällsorienteringen. Beskriv kortfattat hur den anordnas:

29. Hur många språk erbjuds hälsokommunikationen på?

30. Hur bedömer ni era möjligheter att rekrytera samhällskommunikatörer på modersmål?

- Mycket lätt
- Ganska lätt
- Ganska svårt
- Mycket svårt

31. Vilka anställningsformer har samhällskommunikatörerna i er kommun?

- Tillsvidareanställning
- Visstidsanställd
- Visstidsanställd i form av timanställning
- Kombinerad tjänst (arbetar både som samhällskommunikatör och med andra uppdrag inom kommunen)
- Vet ej, annan aktör genomför samhällsorienteringen

32. Hur ofta utvärderar/följer kommunen upp samhällsorienteringen beträffande:

	Minst varje halvår	Varje år	Vartannat år	Mer sällan	Aldrig	Vet ej
Organisation och genomförande:	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Deltagarnas synpunkter:	☐	☐	☐	☐	☐	☐

33. Hur anser ni att samverkan med Arbetsförmedlingen fungerar gällande:

	Mycket bra	Ganska bra	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet ej
Anmälan av deltagare till samhällsorienteringen:	☐	☐	☐	☐	☐
Uppföljning av deltagarnas frånvaro:	☐	☐	☐	☐	☐

34. Finns det någonting i den lokala samverkan som ni anser kan förbättras? I så fall, beskriv gärna ert förbättringsförslag kortfattat. (Exempelvis i samverkan med Arbetsförmedlingen eller andra kommunala verksamheter.)

35. Hur anser ni att den regionala samverkan i ert geografiska område fungerar kring samhällsorienteringen?

- Mycket bra
- Ganska bra
- Ganska dåligt
- Mycket dåligt
- Samverkan saknas
- Vet ej

36. Finns det någonting i den regionala samverkan som ni anser kan förbättras? I så fall, beskriv gärna ert förbättringsförslag kortfattat.

37. Har ni några förslag på hur Länsstyrelsen kan bidra till en bättre regional samverkan i ert geografiska område? I så fall lämna gärna dem här.

38. Hur anser ni att den nationella samverkan i landet fungerar kring samhällsorientering?

- Mycket bra
- Ganska bra
- Ganska dåligt
- Mycket dåligt
- Vet ej

39. Finns det någonting i den nationella samverkan som ni anser kan förbättras? I så fall, beskriv gärna ert förbättringsförslag kortfattat.

40. Har ni några förslag på hur länsstyrelserna kan bidra till en bättre nationell samverkan? I så fall lämna gärna dem här.

41. Har ni förslag på förbättringar/åtgärder på strukturell nivå som skulle underlätta för er kommun i arbetet med samhällsorientering? I sådana fall, lämna gärna dem här.

42. Om ni har några kommentarer till någon av de frågor ni besvarat eller synpunkter på enkäten som helhet vill vi gärna att ni lämnar dem här.

Bilaga 2 – Enkät om distanslösningar

Denna enkät skickades till de 75 kommuner som tidigare uppgett att de ger samhällsorientering via distans.

1. Hur anordnar ni samhällsorientering på distans?

- I egen regi
- Via extern aktör?

2. Vilken/ vilka leverantör/-er anlitar ni för samhällsorientering på distans?

Bilaga 3 – Statistik från Arbetsförmedlingen

2014-12-04

Antal personer som under perioden oktober 2013 – september 2014 har haft samhällsorientering, fördelat på kön och Länsstillhörighet då registrering om samhällsorientering sker för första gången.

LAN_BESKR	K	M	Totalsumma
01 Stockholms län	332	426	758
03 Uppsala län	143	178	321
04 Södermanlands län	292	327	619
05 Östergötlands län	191	212	403
06 Jönköpings län	127	201	328
07 Kronobergs län	50	69	119
08 Kalmar län	122	167	289
09 Gotlands län			15
10 Blekinge län	138	189	327
12 Skåne län	271	398	669
13 Hallands län	40	71	111
14 Västra Götalands län	864	1151	2015
17 Värmlands län	81	155	236
18 Örebro län	57	92	149
19 Västmanlands län	119	144	263
20 Dalarnas län	145	141	286
21 Gävleborgs län	207	260	467
22 Västernorrlands län	151	197	348
23 Jämtlands län	75	93	168
24 Västerbottens län	139	100	239
25 Norrbottens län	111	92	203
Totalsumma	3659	4674	8333

Bilaga 4 – Anvisningar för länsvisa analyser

Anvisningar för de analyser som respektive länsstyrelse gjort utifrån kommunernas svar på webbenkäten.

Analys av svaren i länsstyrelsernas webbenkät om samhällsorientering 2014.

Fokusgruppen för samhällsorientering ber er analysera era kommuners svar utifrån frågorna nedan.

1. Har kommunerna i ert län beredskap och kapacitet att leverera samhällsorientering till nyanlända som omfattas av etableringslagen?

I ert svar ber vi att beakta följande punkter:

- organisation
- lokal samordning
- regional samverkan
- samhällskommunikatörer
- deltagare
- övrigt

2. Hur bedömer ni att samhällsorienteringen till den utökade målgruppen fungerar i ert län? Erbjuds målgruppen SO? Arbetar kommunerna aktivt för att nå målgruppen?

3. Vad kan regeringen göra på strukturell nivå för att underlätta för kommunerna att leverera SO enligt kraven i förordningen?

4. Har ni några särskilt goda exempel i ert län?

5. Ytterligare kommentarer?

Era svar skickar ni till linda.karlsson@lansstyrelsen.se senast den 7 november.

Stort tack på förhand!

Fokusgruppen för samhällsorientering

Bilaga 5 – Deltagarenkät

Enkäten har besvarats av 349 deltagare från sex olika verksamheter. Enkäten är översatt till fyra språk: arabiska, dari, somaliska och tigrinja.

1. Jag är:

- Kvinna Man

2. Hur gammal är du?

- 18–29 år 30–64 år 65 år eller äldre

3. På vilket språk fick du samhällsorientering?

- Mitt modersmål Ett språk som jag kan men inte mitt modersmål eller svenska
 På svenska med tolk På svenska utan tolk

4. Hur fick du samhällsorientering?

- På plats i ett rum tillsammans med andra deltagare och min kommunikatör.
 Jag satt på en annan plats än min kommunikatör. Vi pratade via dator eller annan teknik.

5. I vilken utsträckning har du haft möjlighet att vara med och diskutera på samhällsorienteringen?

- Ingen möjlighet alls
 Vissa möjligheter
 Ganska stora möjligheter
 Mycket stora möjligheter

6. Vad tycker du som helhet om den samhällsorientering som du har deltagit i?

- Mycket dålig
 Ganska dålig
 Ganska bra
 Mycket bra

7. Vad i samhällsorienteringen har varit viktigt för dig? Svara med ett kryss på varje rad.

	Inte alls viktigt	Ganska viktigt	Mycket viktigt	Har inte deltagit
Bostäder och boende	☐	☐	☐	☐
Jobb och arbetsmarknad	☐	☐	☐	☐
Ekonomi och pengar	☐	☐	☐	☐
Utbildning för vuxna	☐	☐	☐	☐
Utbildning för barn och unga	☐	☐	☐	☐
Hälsa och sjukvård	☐	☐	☐	☐
Att bilda familj	☐	☐	☐	☐
Att leva med och fostra barn	☐	☐	☐	☐
Att åldras	☐	☐	☐	☐
Demokrati och mänskliga rättigheter				
Hur Sverige styrs	☐	☐	☐	☐
Hur kommunen fungerar	☐	☐	☐	☐
Sveriges historia	☐	☐	☐	☐
Kultur och nöje	☐	☐	☐	☐
Föreningsliv och fritidsaktiviteter	☐	☐	☐	☐

Bilaga 6 – Statistik från Migrationsverket

Uppgifterna är från den 1 februari och visar hur många som då var inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem och bodde i anläggningsboende.

Rubrik	Personer boende i Migrationsverkets mottagningssystem
Uppdaterad	2015-02-01 07.44
	Anläggningsboende (ABO) är boende som Migrationsverket erbjuder, normalt en lägenhet i hyreshus. Eget boende (EBO) avser boende där personen själv ordnat boende hos en släkting eller motsvarande. Exempel på "övrigt boende" är familjehemsplacerade barn, vistelse på sjukhus m.fl.

	0-6	7-15	16-17	18-19	20-59	60-64	64+	Totalt:
Har aldrig haft uppehållstillstånd	5452	5129	2498	1733	27151	271	302	42536
Har giltigt uppehållstillstånd	1144	1116	252	393	6291	54	63	9313
Utgånget uppehållstillstånd	23	48	12	10	201	2	9	305
	6619	6293	2762	2136	33643	327	374	52154

